

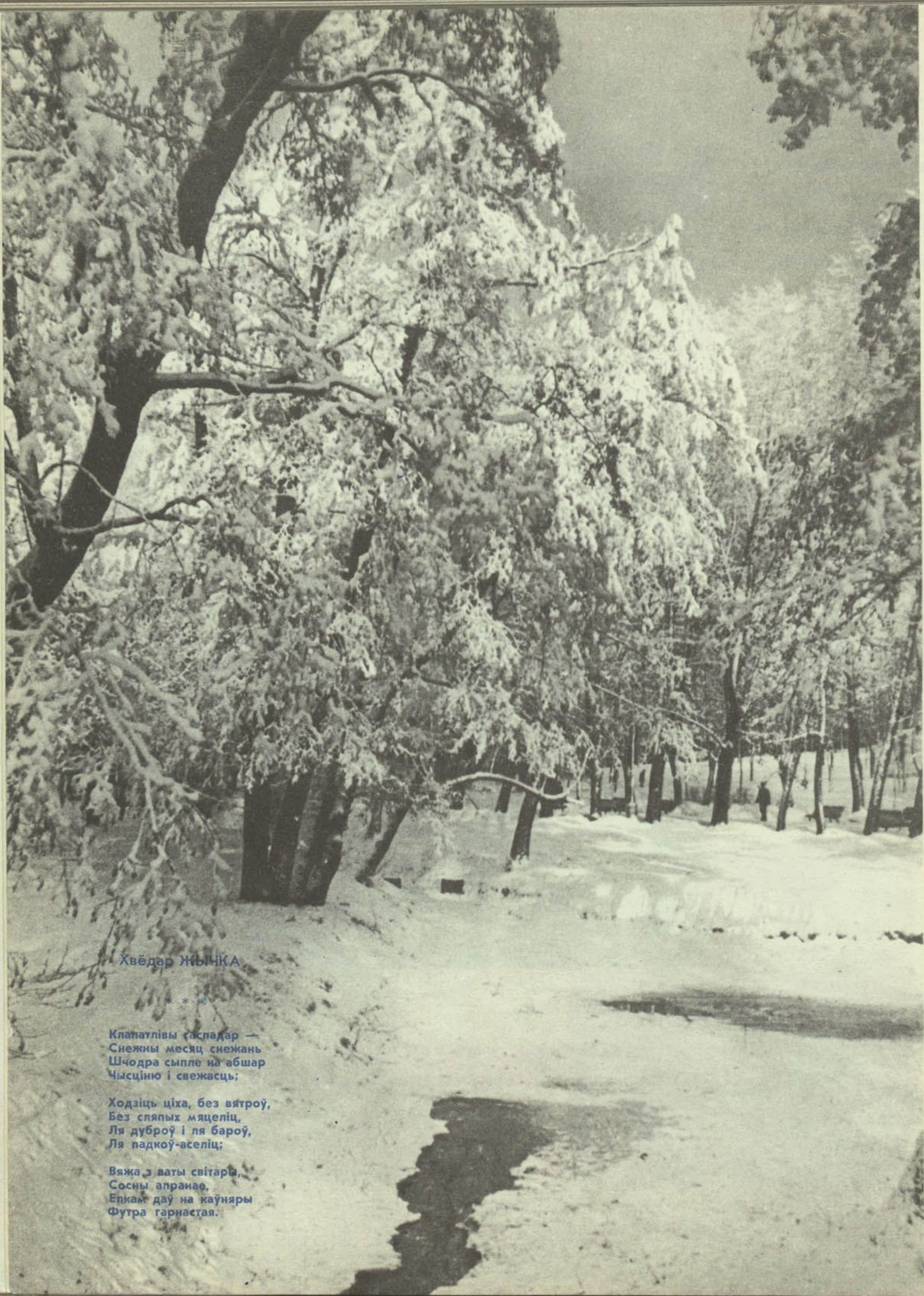
604

Чытайце ў нумары:

Фізік Ларыса і фізік
Люда ● У дарозе і
дома ● Крылы ● Ра-
бочы гонар ● Апавя-
данне "Аднойчы ў
пахмурны дзень"



работніца
і сялянка **12** 1971



Хвёдар ЖЫЧКА

* * *

Клапатлівы гаспадар —
Снежны месяц снежань
Шчодро сыпле на абшар
Чысціню і свежасць;

Ходзіць ціха, без вятроў,
Без сляпых мяцеліц,
Ля дуброў і ля бароў,
Ля падкоў-аселіц;

Вяжа з ваты світары,
Сосны апранае,
Елкам даў на каўняры
Футра гарнастая.

ІМЯ НАДЗЕІ КУРЧАНКІ

Трыццатая

Завод «Электраапаратура». Зборачны цэх. Участак зборкі цеплавых рэле. Цішыня, як у лабараторыі. Зрэдку сустрэнешся з поглядам блакітных ці карых вачэй, на хвілінку адарваным ад справы. Маладыя, цікаўныя вочы.

Тут, на ўчастку зборкі цеплавых рэле, у камсамольскай арганізацыі 29 дзяўчат. Трыццатая — Надзея Курчанка, адважная бортправадніца паветранага лайнера АН-24, жыццё якой не так даўно абарвала бандыцкая куля. Але героі не паміраюць. Жыве і Надзея Курчанка ў помыслах і справах яе маладых аднагодкаў...

Яна прыйшла на ўчастак зборкі цеплавых рэле напярэдадні XXIV з'езда КПСС. І прымалі яе ў калектыве не так, як звычайна прымаюць дзесяткі іншых юнакоў і дзяўчат, — Надзея прыйшла сюды, мінуўшы заводскі аддзел кадраў. Але ў калектыве ўлілася навечна.

Тады, напярэдадні XXIV з'езда КПСС, краіна даведалася пра мужны подзвіг камсамолкі Надзеі Курчанкі, і ў тыя ж дні калектыве гомельскага завода «Электраапаратура», як і ўсе савецкія людзі, браў на сябе павышаныя абавязацельствы, прысвечаныя вялікаму форуму камуністаў. У адным з пунктаў павышаных абавязацельстваў камсамольска-маладзёжнага звяна ўчастак зборкі цеплавых рэле гаварылася: «Дабіцца права называцца камсамольскай арганізацыяй імя Надзеі Курчанкі».

Стаць членам арганізацыі імя Надзеі Курчанкі пажадалі ўсе камсамольцы. Але змагацца за ганаровае званне могуць толькі лепшыя з лепшых. А такімі якраз і аказаліся ініцыятары. На іх рахунку было шмат добрых спраў: камсамольска-маладзёжнае звяно з месяца ў месяц нормы выпрацовак выконвала ў сярэднім на 130 працэнтаў, амаль усю прадукцыю здавала з першага прад'яўлення, дзевятнаццаць камсамольцаў насілі высокае званне «Ударнік камуністычнай працы», астатнія змагаліся за гэта званне.

Акрамя шматлікіх умоў спаборніцтва, было запісана і такое: «штодзённа выконваць заданні за

Надзею Курчанку не ніжэй як на 115—120 працэнтаў».

Слова сваё дзяўчаты стрымалі, абавязацельствы выканалі з гонарам, і напярэдадні XXIV з'езда КПСС рашэннем Чыгуначнага райкома ЛКСМБ камсамольскай арганізацыі ўчастак зборкі цеплавых рэле завода «Электраапаратура» было прысвоена імя Надзеі Курчанкі.

З таго дня Надзея Курчанка — член калектыву, занесена ў спіс камсамольскай арганізацыі, залічана работніцай участка, жыве і працуе попеч з равеснікамі.

Не дзеля славы

Хораша спяваецца ў вядомай камсамольскай песні: слава цябе знойдзе! На заводзе «Электраапаратура» набылі вядомасць многія маладыя работніцы. Не дзеля адной славы ўсе дзяўчаты з камсамольскай арганізацыі імя Надзеі Курчанкі імкнуцца наперад. Але працоўная слава іх знайшла.

Вось, скажам, Раіса Дзмітрачкова. Радавая работніца, слесар-зборшчык. Гамяльчане, абраўшы Раісу дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР, даручылі ёй быць сваім прадстаўніком у вышэйшым органе нашай улады. Раіса Дзмітрачкова ўзнагароджана юбілейным медалем «За доблесную працу. У азнаменаванне 100-годдзя з дня нараджэння Ул. І. Леніна» і ордэнам «Знак Пашаны».

Ленінскімі юбілейнымі медалямі ўзнагароджаны таксама рэгуліроўшчыца цеплавых рэле Святлана Ладорная і слесар-зборшчык Галя Храпуцкая. За самаадданую працу і грамадскую актыўнасць дзяўчаты неаднаразова адзначаліся граматамі раённага, гарадскога і абласнога камітэтаў камсамола. Галя Храпуцкая нядаўна ўзнагароджана Граматай ЦК ЛКСМБ.

На заводзе ведаюць і паважаюць перадавікоў вытворчасці Марыю Маляўку, Тамару Жалабкову, Валю Гаеву, Лідзію Андрэеву і многіх іншых.

Лепшыя з лепшых уступаюць у рады ленинскай партыі. Не так даўно сталі камуністамі Раіса Дзмітрачкова і Валя Гаева, толькі што атрымалі партыйныя білеты слесары-зборшчыцы Ларыса Логаш, Соф'я Асіпенка, Таня Беякова, Марыя Маляўка і майстар Тамара Лагвіненка. Але дзяўчаты па-ранейшаму застаюцца з камсамольцамі. Валя Гаева, напрыклад, узначальвае камсамольскую арганізацыю імя Надзеі Курчанкі, Соф'я Асіпенка, Таня Беякова — члены камсамольскага бюро ўчастка, камітэта камсамола завода.

Як крынічанька...

Валя Стасянок і Ніна Кашэвіч прыйшлі на «Электраапаратуру» з дзіцячага дома. Яны і не здагадаліся, што раптам акажучца віноўнікамі такой шумнай урачыстасці. Іх віншавалі, ім уручалі падарункі, сяброўкі цалавалі і жадалі вялікай і слаўнай рабочай дарогі. Ад няёмкасці калінавым агнём пунсавелі дзявочыя шчокі — то ж так усё нечакана, а з усіх бакоў яшчэ патрабавалі:

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

работніца № 12
і сялянка СНЕЖАНЬ
1971

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС
ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ
ГОД ВЫДАННЯ СОРАК СЁМЫ

Выдавецтва ЦК КП Беларусі.

— Не туліцеся ў куток, пакажыцеся, якія выраслі?..

— Вось так, малайцы, прыгожыя выраслі!

Хтосьці тут жа напаміну:

— Але ж не забывайце наша правіла: сто гадоў расці нам без старасці!..

Пакрысе дзяўчаты асмялелі, асвойталіся ў нязвычайнай ролі шаноўных імянінніц, і ўсім стала весела, радасна. Зрэшты, не толькі асмяліліся—яны ўвачавідкі пераканаліся, што з'яўляюцца раўнапраўнымі членамі дружнай камсамольскай сям'і.

У той дзень Валі Стасянок і Ніне Кашэвіч споўнілася па восемнаццаць гадоў. Камсамольская арганізацыя імя Надзеі Курчанкі святкавала іхняе паўналецце.

Шмат такіх свят справілі дзяўчаты. І кожнае надоўга застанецца ў памяці імянінніка, як самае светлае, узнёслае,—такія дні і праз вялікія гады прыгадаюцца напоўненымі ветлівай увагай, працулай шчырасцю, моцным рабочым і камсамольскім сяброўствам.

Ёсць святы і іншыя. Скажам, камусьці ўручана ўзнагарода—свята! Хтосьці дабіўся прыкметнай перамогі—свята! Свята для ўсіх і для кожнага.

На ўчастку, напрыклад, рэгулярна праводзяцца спаборніцтвы за званне «Лепшы слесар-зборшчык». Заваяваць яго не проста—няўмек на ўчастку няма. Тым не менш Тамара Шэранкова, Марыя Маляўка і Валя Гаева заваёўвалі яго неаднойчы. І кожны раз яны былі імянінніцамі—было свята.

— Я б параўнаў нашу камсамольскую арганізацыю з крынічанькай,—неяк сказаў майстар участка Віктар Тарасавіч Гуцаў.—Аж неяк шкада, што выйшаў з камсамольскага ўзросту. Пабыць сярод такіх камсамольцаў—жыццё адчуць двойчы прыгожым. У іх і будні на святы падобныя.

Сапраўды, суботнікі і нядзельнікі, вечары адпачынку і спартыўныя мерапрыемствы—у большасці выпадкаў ініцыятарам іх правядзення становіцца камсамольская арганізацыя імя Надзеі Курчанкі.

А гэтымі днямі... Гэтымі днямі ўсяму ўчастку зборкі цеплавых рэле прысвоена званне камсамольска-маладзёжнага.

Камсамольская арганізацыя імя Надзеі Курчанкі ахоплена новым патрыятычным рухам—дзяўчаты актыўна ўключыліся ў правядзенне Усесаюзнага ленинскага заліку «Рашэнні XXIV з'езда КПСС—у жыццё!» Кожная камсамолка распрацавала асабістыя комплексныя планы—своеасаблівыя павышаныя абавязацельствы, і цяпер змагаецца за іх ажыццяўленне.

У гэтых планах—незвычайная анкета, а мо і часцінка біяграфіі маладога сучасніка. Гэта—вывучэнне прац Ул. І. Леніна і матэрыялаў XXIV з'езда КПСС, асноў марксізму-ленінізму і асноў эканамічных ведаў; гэта—штодзённая барацьба за высокую выпрацоўку, за эканомію і ашчаднасць, за здачу прадукцыі аддзелу тэхнічнага кантролю з першага прад'яўлення, за прысваенне асабістага кляйма. Камсамолкі горада падтрымалі пачын рабочых Масквы і Ленінграда па барацьбе за высокую культуру вытворчасці. Усяго не пералічыць. Напрыклад, Валя Гаева бярэцца асвоіць пяць сумежных аперацый на канвееры, двух чалавек абучыць прафесіі рэгуліроўшчыка цеплавых рэле. І, як правіла, кожная работніца запісала: «прымаць удзел у выкананні вытворчых заданняў за Надзею Курчанку».

Так жывуць і працуюць дзяўчаты ўчастка зборкі цеплавых рэле. І разам з іх рахункам расце і поўніцца рабочы рахунак іхняй равесніцы Надзеі Курчанкі.

ФІЗІК ЛАРЫСА

— Вучоная-фізік? Чаму абавязкова фізік? Пагутарыце лепей з біёлагам, мовазнаўцам, лягчэй будзе разабрацца і вам і чытачам часопіса ў яе справах,—раілі ў Акадэміі навук.—У нас многа выдатных жанчын-вучоных. Патрэбен толькі фізік?.. Тады Ларыса Фёдараўна Ільющэнка. Цікавы чалавек, сур'ёзны вучоны.

Чаму ж на гэты раз «толькі фізік»?

Прызнаюся ў даўнім патаемным жаданні—хацелася паглядзець, што робяць сёння, чым жывуць, над чым «чаруюць» у сваіх лабараторыях, які новы сюрпрыз свету рыхтуюць людзі гэтай усемагутнай навукі. Узаемаадносіны нашых сучаснікаў з фізікамі—некалі ў папулярнай дыскусіі гэта зводзілі да схемы «фізікі—лірыкі»—на самай справе куды больш складаныя і супярэчлівыя. Ад фізікаў найвялікшае дабро. Мы ведаем гэта. Пранікненне ў самыя глыбінныя глыбіні матэрыі, асваенне космасу, цуды аптычнай тэхнікі і, урэшце, тое, без чаго мы сёння не можам уявіць жыцця,—тэлебачанне, электроннавылічальныя машыны... І ад фізікаў (няхай не ад нашых, а ўсё ж ад фізікаў)—найвялікшае зло: чорны грыб над Хірасімай і Нагасакі. Кажуць, што ім, фізікам, сёння падуладны свет, што іх навука не мае граніц і межаў... Якія ж яны?

Якая адна з іх, жанчына-фізік, што паднялася ў сваёй навуковай працы на высокую ступень? «Калі не назавеш яе адкрыццямі глабальнымі, то значным укладом у навуку—без залішняй сціпласці—назваць можна»,—так сказаў вядомы фізік акадэмік Мікалай Мікалаевіч Сірата.

Што зрабіла ў жыцці? Што зробіць яшчэ? Якім мэтам служыць яе навука?

...Гэта пачыналася даўно, яшчэ ў першай палавіне пяцідзясятых гадоў. Памятаеце, у тыя гады наша навука—фізіка перажывала своеасаблівую рэвалюцыю. Заняўбанню кібернетыкі, электроннавылічальнай тэхнікі быў пакладзены канец. Стварыць сваю першую электроннавылічальную машыну—распрацаваць тэарэтычныя асновы яе і ўвасобіць у першым эксперыментальным экзэмпля-

ры—такую задачу паставіла перад сабой група беларускіх вучоных. Складанасць справы і высокая адказнасць. І бяссонныя ночы (дзеці ў той час былі яшчэ зусім маленькія), і груды прачытаных кніг. Як кажуць, ад азоў мусілі пачынаць. Новыя схемы, новы рашэнні—над імі давалася паламаць галаву асабіста ёй, Ларысе Ільющэнка. Яна спецыяліст па магнетызму, і ёй даручаны былі адзін з самых галоўных блокаў—«памяць», «мозг» машыны.

— Тая першая машына працавала без перапынку ўсяго некалькі хвілін.

І ўсё ж гэта была перамога.

Ільющэнка... Хаця і здавалася мне гэтае прозвішча вельмі знаёмым, але ў першыя гадзіны нашай сустрэчы, калі мы разам з ёю хадзілі па лабараторыях інстытута фізікі цвёрдага цела і паўправаднікоў і я ўважліва, як школьніца, слухала «лекцыі», глядзела на прыборы,—у той час яшчэ прозвішча Ільющэнка мне нічога не нагадвала.

Ларыса Фёдараўна застава-лася для мяне вучонай—чалавекам, да якога я адчувала вялікую пашану. Яна ведае і разумее тое, чаго ніколі б не магла ведаць і зразумець, напрыклад, я—помняцца, ох, як помняцца школьныя двойкі па фізіцы! І наогул—так мне здавалася—па-сапраўднаму спасцігнуць навуку фізіку могуць жанчыны толькі зусім незвычайныя.

А пазней, калі суботнім днём прыйшла да яе дадому, я ўбачыла жанчыну звычайную. Уся сям'я—і даволі вялікая (усіх трэба накарміць, пра ўсіх клапаціцца)—старэнняя маці, сын, дачка Люда, усе былі ў зборы. Люда таксама фізік. І сын, студэнт радыётэхнічнага, недалёка адышоў ад прафесіі маці. Уся сям'я ў зборы, не было толькі бацькі... І вось адчыніліся дзверы, я ўбачыла Уладзіміра Паўлавіча Ільющэнку. Адрозніваўся...

Званне, аўтарытэт, пасада... Да яе ўсё гэта прыйшло пазней, шмат пазней. Спачатку была студэнтка, сціплая, сур'ёзная, як і многія дзяўчаты на фізмаце. Не надта ўмела рабіць прыгожыя прычоскі, эфектна «падаваць» сябе («дзе нам было да філолагаў!»)—і ўсё ж

I ФІЗІК ЛЮДА

заваявала сэрца аднаго з самых сімпатычных на той час хлопцаў універсітэта. На Уладзіміра Паўлавіча, а тады проста Валодзю, высокага, прыгожага хлопца, кідалі зацікаўленыя позіркi самыя юныя і самыя смелыя першакурсніцы. Куды было да іх сціплым, стрыманым дзяўчатам старэйшых курсаў, якія прайшлі праз вайну. Але Валодзя вылучыў сярод усіх яе, Ларысу Клімко. Значыць, было ў ёй нешта такое... Тое, што вышэй за ўсе касметычныя хітрыкі, што не мінае разам з модай і нават разам з узростам і дадзена жанчыне на ўсё жыццё. Цудоўная сардэчная ўсмешка, розум, добрая душа і моцная воля. І надзейнае сэрца. Вайна навучыла Уладзіміра выбіраць толькі надзейных сяброў...

Трэба працягваць нашы размовы пра справы, пра навуку, пра інстытут. А мы сустрэліся так нечакана, даўно мінулі тыя гады, калі ў ліку першакурсніц была і я. Здаецца, былі мы і не надта знаёмыя ў тыя часы, а вось сустрэліся — і пайшло: «А памятаеце?», «А памятаеш?»

І разам з гэтым сумнае, непазбежнае. Так, пастарэлі... Так, змяніліся... Ва ўсіх ужо дарослыя дзеці. Кучаравая Валодзева чупрына стала зусім белай і зусім некучаравай... Няма ўжо некаторых нашых аднакашнікаў, упалі, як падсечаныя дрэвы: «памятаеце Толю Гоціна, Сашу Вашкевіча?» Хлопцы, што прыйшлі ва ўніверсітэт, як і ён, як і яна некалі, з самага пекла вайны.

Успаміны нашы агульныя. І ўспаміны іх уласныя.

— Я перажыла ленінградскую блакаду... Некалькі гадоў назад прыехала ў Ленінград на канферэнцыю, хаджу па знаёмых вуліцах і ўсё не магу вярнуцца ў наш час, усё дзіўлюся: як гэта людзі абыякава праходзяць каля хлебных магазінаў, спакойна глядзяць на груды хлеба, беллага, чорнага. Я і сёння не магу, каб хоць адну хвілінку не было хлеба — такое пачуццё ад блакады засталася.

Можа і не лішнімі ў нашай размове былі ўсе гэтыя «памятаеш»...

Фізік, праз жыццё якога, праз жыццё блізкіх якога так прайшла вайна... Якім праблемам ён мог прысвяціць сваё

жыццё? Над чым працуе сёння?

Аснова асноў «памяці» ЭВМ — ферытавыя сардэчнікі. Іх магчымасці вялікія, вельмі вялікія, але... Рабіць іх вельмі складана, і капрызны ў іх ёсць, і наогул, ці такія ўжо вялікія іх магчымасці? Шмат гадоў Ларыса Фёдараўна працуе з фермагнітнымі плёнкімі — моцным канкурэнтам ферытавых сардэчнікаў. Плёнкі — гэта ўжо цуд не столькі сённяшняга, колькі заўтрашняга дня. На тоненькай падложцы спецыяльным метадам асаджаюцца яшчэ больш тонкім, у некалькі мікронаў слоём, жалеза, нікель, кобальт і іх сплавы. Плёнкі адпаведна намагнічваюцца і ў залежнасці ад саставу, прапарцый мяняюцца іх якасці.

«А што калі...» — бярэцца адзін састаў, бярэцца другі. Вучоныя «чаруюць», эксперыментуюць, і вынік, чаканы ці зусім нечаканы, бывае заўсёды цікавы для навукі. І вельмі часта адразу ж становіцца каштоўным для практыкі.

Упершыню ў Беларусі, можа нават упершыню ў нашым Саюзе на салідную навуковую аснову пастаўлены электралітычны спосаб атрымання фермагнітных плёнак. Дасюль прызнаваліся толькі вакуумны. Дасканалая метадалогія вось гэтага электралітычнага спосабу — а перавага яго ўсё больш і больш становіцца яўнай — і ёсць мэта сённяшніх пошукаў Ларысы Фёдараўны, яе паплечнікаў па лабараторыі, якой яна кіруе.

Нялёгка ўсё гэта зразумець нам з табой, чытач. Мы ж не спецыялісты. А што, калі задаць пытанне самой Ларысе Фёдараўне: што прыносяць у жыццё, у практыку, у наш сённяшні дзень вашы плёнкi?

— У фізікі і сапраўды няма межаў, калі накіраваць яе на служэнне людзям, на дабро. А плёнкi... Гэта — перш за ўсё электроннавылічальныя машыны. А ў будучым аб'ёмная фатаграфія, аб'ёмнае тэлебачанне, аб'ёмнае кіно. Хіба не цікаваць яны ўсіх нас? Думаю, што ме-

Ларыса Фёдараўна Ільющэнка.



дыцына таксама не застанецца пакрыўджанай.

...Затрымліваецца Ларыса Фёдараўна ў сваім інстытуце звычайна пазней. Акрамя навуковай, у яе ёсць яшчэ і адміністрацыйная работа, яна намеснік дырэктара інстытута фізікі цвёрдага цела і паўправаднікоў. Але здараецца іншы раз, што маці з дачкой ідуць дадому разам. Ідуць па шырокім Ленінскім праспекце сталіцы дзве жанчыны, два фізікі, прадстаўнікі двух пакаленняў навукі. У адной за плячыма гісторыя фізікі трох яе апошніх дзесяцігоддзяў. Учарашні дзень, сённяшні і будучыня. У другой — толькі сённяшні і толькі будучыня.

Перакінуцца двума-трыма сказамі.

— Як там у вас? Што сёння рабілі?

У навукова-даследчым інстытуце, дзе працуе Люда, ідуць даследчыя работы па галаграфіі. Што такое галаграфія? Гэта аб'ёмнае фота, гэта калі асобае пераламленне святловых промяняў дае магчымасць зрабіць здымак якой-небудзь рэчы ў поўным яе аб'ёме, каб выглядала яна такой, як ёсць, як «жывая». І нават калі гэтую рэч заўважыць сабою іншы прадмет, здымак усё роўна павінен атрымацца. Галаграфія — гэта адзін з самых-самых апошніх сюрпрызаў, якія падрыхтавала свету фізіка. Падводныя здымкі, метэаралагічныя, падземныя. Медыцына... Археалогія... І, зрэшты, проста фатаграфія чалавека — як жывого! Добры, міралюбны падарунак людзям. На радасць ім.

У доследах па галаграфіі выкарыстоўваюцца фермагнітныя плёнкі. Тыя самыя, над якімі шмат гадоў працуе беларускі фізік Ларыса Фёдараўна Ільющэнка.

А. УЛАДЗІМІРАВА

Леанід ДАЙНЕКА

* * *

Размовы пра вечнасць заводзім,
Аб ёй уздымаем часцей.
А ўжо за парог выходзіць
Дзяцінства нашых дзяцей.
О, веку і тэмпы і рытмы!
Хай хуткасць дзяцей не саб'е.
Знаходзім мы ў іх свае рысы,
Губляючы штосьці ў сабе.
Жыцця не засохне крыніца.
Касцёр абнаўлення гарыць.
Павінны мы ўсе паўтарыцца,
А, значыць, павінны мы жыць!
Іскрынкаю гаснучы звонкай,
Пакінем ім радасць, не сум.
Хай стануць іх душы

скарбонкай

Усіх нашых песень і дум.

РАБОЧЫ дзень у саўгасе пачынаецца і канчаецца не па гадзінніку, а па сонцы. Пад вечар шафёр саўгаснага «Масквіча» зайшоў да дырэктара:

— Яўгена Іосіфаўна, ставіць машыну ці паедзем яшчэ куды?

Дырэктар глядзела ў акно, за якім дараў асенні дзень. На дварэ стаяў канец кастрычніка. Але сонца яшчэ калі-нікалі не пачало людзей сваім святлом і цяплом. Вось і сёння: ноч пасерабрыла інеем прырэчныя травы, маладую азіміну, а днём па-летняму было яшчэ цёпла.

— Таварыш Войта! — яшчэ раз аклікуў шафёр дырэктара.

А яна, не абарачваючыся, махнула рукой.

— Пачакай крыху.

Шафёр асцярожна прычыніў дзверы кабінета. Яму раптам захацелася адгадаць, якімі клопатамі зараз занята галава

Хлеб у гаспадарцы — гэта ўсё: і мяса, і малако. Яшчэ некалькі гадоў назад пра сённяшні размах было нават боязна марыць. Атрымалі за 9 месяцаў на 100 га зямельных угоддзяў па 149 цэнтнераў мяса. Вялікая лічба! А да канца года саўгас яшчэ атрымае па цэнтнераў 60, і тады будзе не 140, а ўсё 200.

Высокія вытворчыя паказчыкі радуюць людзей. Дык што ж непакоіць дырэктара? Не знайшоўшы на гэта адказу, Генадзь зноў зайшоў у кабінет:

— Яўгена Іосіфаўна!

— Вось што, Генадзь, заўтра на доўгі свет паедзем у дарогу. А сёння ідзі адпачывай.

— Дык і вам бы не шкодзіла адпачыць.

— Адпачыць?! А і праўду ты кажаш, — усміхнулася Яўгена Іосіфаўна. — Але адпачнем заўтра, у дарозе.

Ёсць пытанні, якія ні трэст, ні мясцо-

У ДАРОЗЕ

яго дырэктара. Калі пачалі механізацыю ферм, тады Яўгена Іосіфаўна дзень і ноч была то ў дарозе, то ў кабінетах начальства, то побач з механізатарамі.

Механізаваць свінарнікі нават і ў атамны век не такая простая рэч. Трэба дакументацыя, матэрыялы, грошы. А без механізацыі зараз ні кроку. Усё падлічваецца, усё ўзважваецца, усё правяраецца. Што значыць 1600 свіней? Раней іх даглядалі дваццаць чалавек, а зараз, пры механізацыі, толькі чатыры. Затраты працы зменшыліся, значыць, знізіўся сабекошт прадукцыі.

У дырэктара саўгаса кожны дзень прыходзіць у вялікіх і малых клопатах. Вясна хаця і пачалася рана, а цяпла доўга не было. Пасеялі яравыя, а халодныя паўночныя вятры прыціснулі да зямлі пасевы. Раптам холад змяніўся спякотай. Усё жывое млела, прасіла піць, а на небе ні хмурыні. Але як ні капрызілі вясна і лета, а ў саўгасе атрымалі па 26 цэнтнераў збожжа з гектара. Адменны ўраджай!

Ды хіба толькі збожжа дае высокія ўраджай? Усё, што ні вазьмі: і бульба, і буракі, і травы! Усё добра расце.

Але каб зямля шчодро плаціла чалавеку за працу, то і чалавеку трэба нямаля ўкласці ў яе. У саўгасе «30 год БССР» любяць зямлю. Тут дбалыя і працавітыя людзі. За аграцэхнікай апрацоўкі сочыць старшы аграном Аляксандр Куцура. Лабараторныя аналізы падказваюць аграному, што рабіць, каб зямля давала добрую аддачу. На адным участку трэба калійныя ўгнаенні, на другім — фосфарныя, на трэці — даць больш азотных.

Землі бедныя: пяскі ды каменне. Але высокае майстэрства хлебараба ў тым, што на любых глебах трэба ўмець атрымліваць высокі ўраджай.

выя ўлады вырашыць не могуць. Ні саўгас, ні калгас не могуць здаць жывёлу на мяса тады, калі яны пажадаюць. Толькі па графіку!

— А калі жывёла гатова да здачы? Чакаць?

— Чакаць. Калі трэба месяц — то месяц, калі два — значыць, два.

Шчыра кажучы, гэтыя графікі складзены толькі з улікам патрэб прадпрыемства, ніхто не лічыцца з патрэбамі гаспадарак. Згодна графіка саўгас у сярэдзіне кастрычніка мог здаць на мясакамбінат вялікую партыю адкормнікаў. Але мясакамбінат не прыняў. Для яго графік — фармальнасць. Прадпрыемства не цікавіць, што кожны дзень перакорму жывёлы абыходзіцца гаспадаркам у залатую капейку, якая гірай кладзецца на сабекошт прадукцыі.

На жаль, так бывае не толькі на Гродзеншчыне. Па 30—40 дзён трымалі на перакорме жывёлу многія гаспадаркі Салігорскага, Слуцкага раёнаў. Трэба шукаць выйсця. У Яўгені Іосіфаўна ёсць сваё думка наконт гэтага. А што, каб у кожным раёне пабудоваць невялікія прадпрыемствы па перапрацоўцы мяса? На такім навялічкім заводзіку можна было б вырабляць кансервы: ялавічыну тушаную, свініну тушаную, каўбасу кансервавую.

Сваю думку Яўгена Іосіфаўна пацвярджае фактамі з жыцця. Там, дзе калгасы пабудавалі свае кансервавыя і сокавыя заводы, у іх і садавіна і агародніна пагаспадарску прыбрана да рук.

Перагружаны мясакамбінаты, халадзільнікі. І не толькі калгасы і саўгасы не могуць своечасова здаць жывёлу. Спынены прыём жывёлы ад насельніцтва. І, мусіць, мае рацыю Яўгена Іосіфаў-

Дырэнтар саўгаса
Яўгенія Іосіфаўна
Войтас (справа),
старшы аграном
А. А. Кучура і эканаміст
А. У. Саўчук.

Фота
Ул. Гофмана



ВУЧЫЦЕСЯ

3 ГОНАРАМ!

ЦК КПСС і Савет Міністраў СССР у адпаведнасці з рашэннямі XXIV з'езда КПСС разгледзелі пытанне аб мерах па далейшаму паляпшэнню матэрыяльных і жыллёва-бытавых умоў студэнтаў вышэйшых і навучэнцаў сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў.

Пастановай, прынятай па гэтаму пытанню, прадугледжваецца павышэнне з 1 верасня 1972 года стыпендыі студэнтам ВНУ ў сярэднім на 25 працэнтаў і навучэнцам сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў — на 50 працэнтаў. Стыпендыі ўстанаўліваюцца ў наступных размерах: студэнтам вышэйшых навучальных устаноў у залежнасці ад спецыяльнасцей і курса навучання ад 40 да 60 рублёў у месяц; навучэнцам сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў у залежнасці ад спецыяльнасцей (на ўсіх курсах навучання) — ад 30 да 45 рублёў у месяц. Пастановай прадугледжваецца пашырэнне кола стыпендыяў у вышэйшых і сярэдніх спецыяльных навучальных установах. Стыпендыі студэнтам і навучэнцам будучы выплачваюцца з улікам іх паспяховасці і ўдзелу ў грамадскім жыцці навучальнай установы.

Пастановай вызначаны меры па значнаму пашырэнню будаўніцтва інтэрнатаў для студэнтаў вышэйшых і навучэнцаў сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў. Саветам Міністраў саюзных рэспублік, адпаведным міністэрствам і ведамствам СССР даручана ажыццявіць у бягучай пяцігодцы будаўніцтва інтэрнатаў агульнай плошчай 5,7 млн. квадратных метраў.

Пастановай намечаны меры па значнаму паляпшэнню арганізацыі грамадскага харчавання, медыцынскага абслугоўвання студэнтаў і навучэнцаў. Саветам Міністраў саюзных рэспублік, міністэрствам і ведамствам СССР прапанавана пашырыць сетку сталовых і буфетаў пры навучальных установах і інтэрнатах; забяспечыць аснашчэнне прадпрыемстваў грамадскага харчавання неабходным абсталяваннем, па лепшыць забяспачэнне іх прадуктамі харчавання.

І ДОМА

на наконт гэтых заводаў. Такія прадпрыемствы маглі б круглы год працаваць на мясе, купленым у насельніцтва.

Калі Яўгенія Іосіфаўна штосьці задумала, яна пачынае падлікі. Браліся механізаваць фермы — спачатку падлічыла, што гэта дасць гаспадарцы, ці хутка выкупяцца затраты.

Калі справы ладзяцца, у яе весела свецяцца сінія, як васількі, вочы. Так могуць свяціцца вочы толькі ў чалавека, якому праца ў радасць. Работа самы лепшы адпачынак — гэтыя словы яна памятае з маленства. Іх некалі казалі маці.

А маленства ў Жэні Войтас было нялёгкае. Іх у сям'і было сямёра дзяцей. Бацька — беззямельны. Тады не думала Алена Гаўрылаўна, Жэніна маці, што яе дачка закончыць школу, інстытут і стане аграномам. Не думала і Яўгенія Іосіфаўна, што ёй даручаць кіраўніцтва такой гаспадаркай. І яна прыпамінае сустрэчу у райкоме партыі.

...Калі сакратар райкома пасля кароткай гутаркі прапанаваў Яўгені Іосіфаўне прыняць саўгас, яна збянтэжылася.

— Пачакайце, таварыш сакратар.

— Чакаць, мілая, няма часу. Скажаце, маладая, не спраўлюся... І добра, што маладая. Вось і гаспадарце.

Сакратар устаў і па-бацькоўску цёпла сказаў:

— Ведаем цябе, Яўгенія Іосіфаўна, даўно прыгледзеліся. Пісьменная, камуніст, настойлівая, людзей любіш, умееш арганізаваць справу... Усе якасці, якімі павінен валодаць кіраўнік.

Дагэтуль Яўгенія Іосіфаўна працавала ў саўгасе «Скідзельскі»: загадвала кадрамі, была эканамістам. Школай, дзе вучылася абыходжанню з людзьмі, быў камсамол. Шэсць гадоў — нязменны

камсамольскі важак саўгаснай моладзі...

— Ведаеце, — задумліва сказала малады дырэктар, — першы крок боязна рабіць не толькі дзіцяці...

Але зроблены першы крок, пройдзены вялікі шлях. Справы ў гаспадарцы ідуць як след. Чыстыя прыбыткі летась склалі 169 тысяч рублёў, а сёлета вырастуць да 200 тысяч. Сабекошт цэнтнера свініны знізіўся да 118 рублёў, а ялавічыны да 113.

— Гэта добра ці не?

— У параўнанні з іншымі, — усміхнулася дырэктар, — нядрэнна.

— Якія планы ў вас на будучае?

— Атрымліваць мяса чым найбольш і чым найтанней. Прадпасылкі для гэтага ў нас ёсць. Цудоўныя людзі працуюць...

Калі зайшла гутарка пра людзей Каменнай Русоты, Яўгенія Іосіфаўна ажыла, засвяцілася. З якой любоўю і павагай яна расказвала пра свінарака Таццяну Вараб'ёву, Антаніну Зорку, Ніну Фёдараву, Ганну Буйніцкую!

— Ніна Фёдарова майстар першага класа. Маці чатырох дзяцей. На ферме бяззменна 15 гадоў. Адна за год дае пяцьдзесят тон свініны. Пяцьдзесят тон, падумаеце!

І пра каго б ні гаварыла, усе ў яе людзі незвычайныя, сціплыя, працавітыя.

...Раніцай мне хацелася сустрэцца яшчэ з Яўгеніяй Іосіфаўнай. Трэба было ўдакладніць лічбы, факты. У канторы сказалі:

— Яшчэ з цёмным паехала.

— Куды?

— У раён. Вырашаць неадкладныя пытанні.

А пытанні гэтых у дырэктара саўгаса яшчэ вельмі шмат.

Мікола СЕРГІЕВІЧ

НА гэтым заводзе—і на двары, і ў яго неабсяжных, пад самае неба, шкляных цэхах—усе людзі здаюцца дзіўна маленькімі. І на нейкі момант табе, новаму чалавеку, які трапіў сюды ўпершыню, можа нават здацца, што ты апынуўся раптам у казачнай краіне ліліпутаў і сам таксама зрабіўся ліліпутам... Над табой, на доках, гатовыя вось-вось узмахнуць магутнымі крыламі, замерлі дзівосныя птахі-гіганты.

На стальным апярэнні—на фюзеляжы—чароўныя знакі: ТУ-124, ТУ-134, ІЛ-14, ЯК-40...

Чары знікаюць.

Мы на Мінскім ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга авіярамонтным заводзе.

На яго доках пасажырскія і груза-выя лайнеры—нашы, айчыныя, а таксама замежныя: з КНДР, Манголіі, Непала, Егіпта, Эфіопіі, Югаславіі, Венгрыі, Румыніі, ГДР, Балгарыі, Польшчы...

Тры тысячы пяцьсот — пяць тысяч лётных гадзін працуе ў небе самалёт. Адлётае свае гадзіны—і становіцца на рамонт. Завод разбірае і дэфектуе яго велізарнае, складанае цела: усе яго аргрэгаты і дэталі—да апошняй гачкі! На авіярамонтным заводзе самалёт нараджаецца зноўку, тут ён атрымлівае другое жыццё... Аднак да новай службы ён прыступіць пасля таго толькі, як яго выпрабуюць—тут жа, на заводзе—на лётна-выпрабальнай станцыі.

Аднак хутка казка кажацца. Не так хутка робіцца работа, ды яшчэ такая, як у гэтых цэхах, дзе самалёты, лічы,

будуюцца нанова. Тэрмін рамонту—не такі ўжо вялікі ўвогуле. Пасля яго ў неба ўзлятае птушка, што ў летуценнях мроілася чалавецтву цэлыя стагоддзі...

Вернемся аднак да тых, хто выпраўляе гэту сталёвую птушку ў палёт,—вернемся да людзей, што працуюць на Мінскім авіярамонтным заводзе.

Пачнем з таго, што наша першае знаёмства адбылося ў знамянальны дзень: 19 кастрычніка ЦЗЛ (цэнтральнай заводскай лабараторыі) Мінскага авіярамонтнага завода было прысвоена званне калектыву камуністычнай працы. Дагэтуль ганаровае званне работніка камуністычнай працы мелі 23 чалавекі з 32. У той дзень, 19 кастрычніка, яго атрымаў увесь калектыв. Удакладнім: калектыв—першы на заводзе, і калектыв—амаль выключна жаночы... Мужчыны ў ЦЗЛ складаюць меншасць, хоць у цэлым завод можна лічыць прадпрыемствам мужчынскім. Як ні кажыце: рамонт самалётаў! Справа як быццам і сапраўды мала жаночая... І вось, як сцвердзіла практыка і жыццё, жанчыны заваявалі першынство!

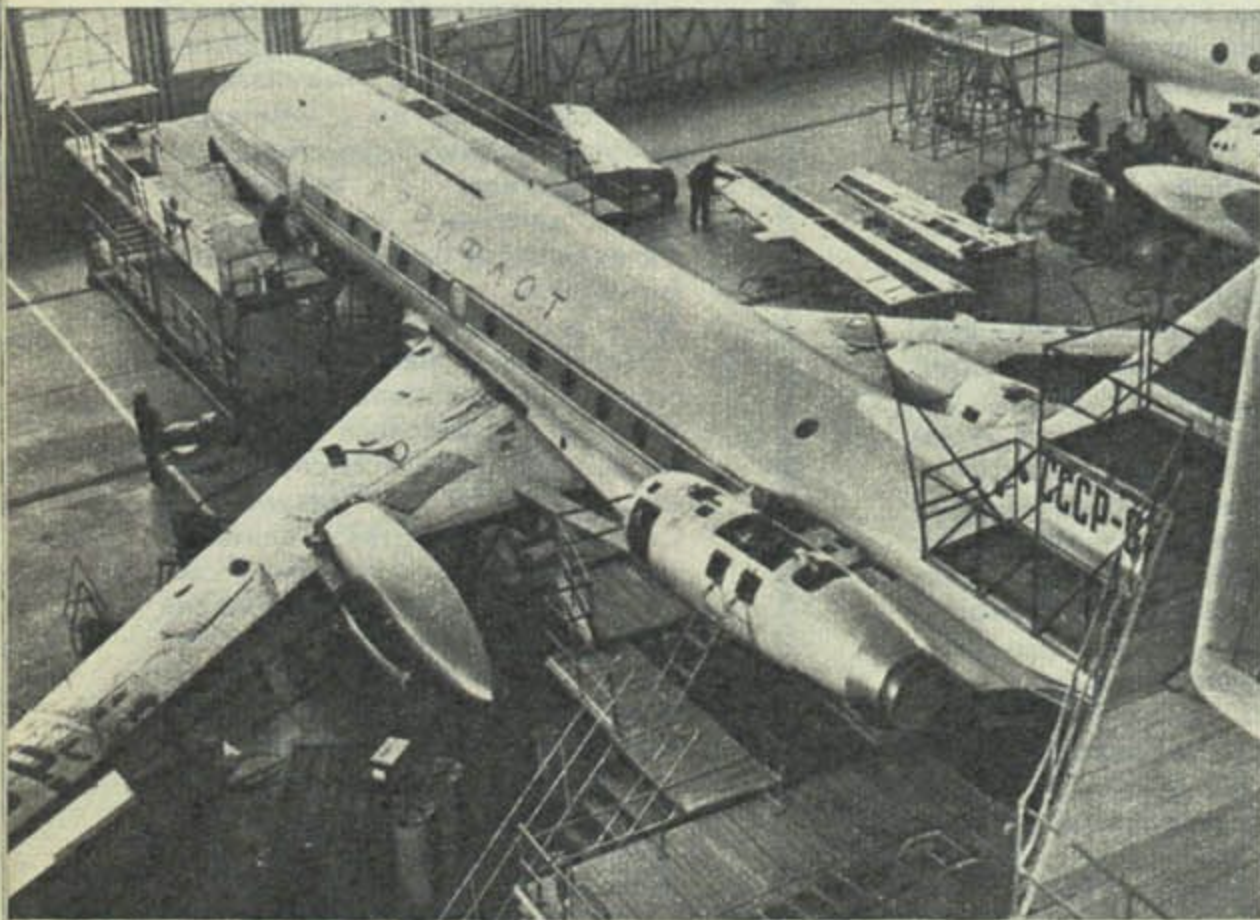
Праўда, перамога не далася лёгка. Не далася выпадкова. Гэтаму папярэднічалі выключнае творчае напружанне і—не пабаімся гэтага сцверджання—жаночая настойлівасць і самаадданасць.

(Не выпадкова ж Цэнтральная лабараторыя атрымала дваццаць адно заахвочванне ад завода.)

Бо што такое работа ў лабараторыі, і, тым больш, у цэнтральнай заводскай, якой падпарадкаваны даследаванні астатніх лабараторый завода? Часам—і гэта бывае зусім нярэдка—ты прасядзіш, сагнуўшыся над мікраскопам, усе 8 гадзін, увесь свой рабочы дзень, удакладняючы чатыры лічбы пасля коскі... Часам і не адзін дзень змарнуеш на пошукі і ўдакладненне нейкай дзесяцітысячнай «драбінкі», без якой, калі яе не знайсці і не ўдакладніць, будзе прастойваць цэх, і якая, калі ад яе адмахнуцца, можа нарабіць непараўнай бяды. Звычайна гэтыя «чатыры лічбы пасля коскі» (выраз начальніка ЦЗЛ Зямфіры Сямёнаўны Нікіфаравай) здольны «вытрываць» толькі жанчыны. Мужчыны, часцей за ўсё, капітулююць і ўзнікаюць белы сцяг... Ці не таму ў нас так многа «жаночых» прадпрыемстваў, устаноў і наогул заняткаў—там, дзе патрэбны вялікая цяпласць і самаадданасць? Скажам, медыцына ці галіны навучання і выхавання. Аднак гэта ўжо іншае пытанне, і яно патрабуе свайго асвятлення...

З работай ЦЗЛ нас знаёміць начальнік лабараторыі, кандыдат тэхнічных навук Зямфіра Сямёнаўна Нікіфарова. Папярэдне, знаёмячыся з ёю самою, зробім невялікі экскурс па яе ўласнай дарозе ў авіяцыю. У 1959 годзе Зямфіра Сямёнаўна скончыла рыбны інстытут у Астрахані. Рыбны—не таму, што ён быў

Крылаты



У цэху авіярамонтнага.

Фота Ул. Вяхоткі.



Начальнік цэнтральнай заводскай лабараторыі Зямфіра Сямёнаўна Нікіфарова са сваімі супрацоўнікамі.

Апошняя правка—і самалёт
ТУ-134 Грамадзянскага паветра-
нага флоту Германскай Дэма-
кратычнай Рэспублікі ідзе ў
неба



«лёгка» ці таму, што знаходзіўся дома. (Яе сям'я ў той час таксама жыла ў Астрахані). У рыбным інстытуце яна выбрала факультэт і спецыяльнасць інжынера-механіка па суднабудаванні. І таму ёй было не боязна, хоць было і не вельмі лёгка, адразу ж пасля інстытута, па ўласным жаданні, паехаць у Магадан і працаваць там начальнікам бягучага рамонту самалётаў. У яе тады, як сама яна кажа, было «нулявое ўяўленне аб вытворчасці», аднак станкі і абсталяванне ёй былі знаёмыя (такія ж, як і на суднабудавнічых заводах), а таварышы па рабоце аказаліся людзьмі вопытнымі і такімі ўважлівымі і добразычлівымі, што тры гады работы на Далёкай Поўначы засталіся ў Зямфіры Сямёнаўны, бадай, самым светлым і шчаслівым успамінам... («Магадан—вельмі кампактны і вельмі сучасны горад... Клімат, кажаце, суровы? Ды не—трэба толькі прывыкнуць... Вятры моцныя? Ну і што ж—няхай сабе дзьмуць! Доўгая зіма? Затое лета якое! Непараўнальнае лета на Далёкай Поўначы...»).

Поўнач загартавала яе, навучыла самастойнасці і таварыкасці. Зрэшты, гэтыя рысы ішлі, мусіць, яшчэ і ад сям'і. Напрыклад, старэйшая сястра скончыла медыцынскі інстытут і таксама не засталася дома, а паехала лячыць людзей у Благовешчанск-на-Амуры.. І маці, хоць і жыла адна, не

плакала, не адгаварвала, не адчайвалася за сваіх няўрымслівых дачок.

...У Мінску начальнікам ЦЗЛ авіяцыйна-рамонтнага завода Зямфіра Сямёнаўна працуе з 1964 года. У 1967 годзе яна скончыла завочна Кіеўскі інстытут інжынераў грамадзянскай авіяцыі.

У залежнасці ад профілю работы і мэты, якая перад ёю ставіцца, ЦЗЛ выконвае дзве асноўныя функцыі: метралагічную, дзе неабходна ажыццяўленне адзінства ўсіх мер і вымярэнняў, і тэхналагічную, якая заключаецца ў непасрэдным кантролі і дэфектацыі дэталей самалёта, што павінен пайсці ў рамонт. У лабараторыю звычайна прыходзяць дэталі, якія немагчыма правесці і даследаваць ва ўмовах цэха. У рамонт яны могуць пайсці толькі пасля дэфектацыі і кваліфікаванага заключэння ЦЗЛ. Абавязкова, шляхам шматлікіх доследаў, кантралюецца ў ЦЗЛ таксама работа тэрмічнага цэха.

Такім чынам: кантроль, кантроль і кантроль—гэтаму падпарадкавана ўся работа ЦЗЛ. (Без яе дазволу ні адна дэталі не будзе запушчана ў вытворчасць). І цікавая яна тым, што кожнае даследаванне тоіць у сабе загадку, а часам і не адну: чаму, з якой прычыны разбурылася дэталі? Што на яе ўздзейнічала?

І тады пошукі: здымкі, здымкі... (Вось яна, тая згубная трэшчынка ў

хромавым пакрыцці!) Назіранні за металаграфічным мікраскопам (ён даследуе структуру металу, маючы здольнасць павелічэння ў 300—2000 разоў!), праверкі і пераправеркі—усё гэта падпарадкавана адной суровай і найадказнейшай мэце: заўважыць дэфект, знайсці выток хваробы, каб ведаць, чым яе лячыць і як у наступны раз папярэдзіць.

Пошукі. Пошукі без канца. Рацыяналізатарскія прапановы...

Пра гэта запісана таксама і ў сацыялістычных абавязальствах, прынятых ЦЗЛ на агульным сходзе.

У 9-м пункце так і гаворыцца пра гэта: падаць да канца 1971 года не менш 10 рацыяналізатарскіх прапаноў. Гэтае абавязальства тут пераўвечана.

Рацыяналізацыя—адзін з курсаў, па якім ідзе, ва ўмовах сацыялізму, навукова-тэхнічны прагрэс,—мэнавіта гэтым курсам кіруецца ў сваёй штодзённай рабоце і нястомных пошуках новага і перадавага ЦЗЛ Мінскага авіярамонтнага завода.

І ўсё гэта, пра што мы тут—па прычыне абмежаванай плошчы—гаворым бегла і сорагаворкай, усё гэта ў ЦЗЛ ажыццяўляецца мілымі дзяўчатамі і жанчынамі ў белых халатах. Кожная з іх—у прынцыпе—мае сярэдне-тэхнічную адукацыю. Або наш Мінскі політэхнікум, або Варонежскі авіяцыйны тэхнікум. Большасць вучыцца завочна ў Кіеўскім інстытуце інжынераў грамадзянскай авіяцыі. Ёсць студэнты універсітэта.

І сама начальнік ЦЗЛ Зямфіра Сямёнаўна Нікіфарова ў мінулым, 1970 годзе абараніла кандыдацкую дысертацыю (адзіны кандыдат тэхнічных навук на ўвесь завод!—гэтым можна ганарыцца і ёй самой, і ЦЗЛ, і, вядома ж, заводу) на тэму: «Даследаванні фізіка-механічных асаблівасцей швоў зваркі ў працэсе цыклічнага награвання».

Не віна Зямфіры Сямёнаўны, а наша ўласная бяда ў тым, што авіяцыя і яе патрэбы знаходзяцца ад нашых ведаў на такой касмічнай адлегласці... І таму прызнаемся, што нам, недасведчаным, і тэма дысертацыі і пакладзеныя ў аснову яе даследаванні гавораць вельмі мала. Прызнаемся і папросім, каб Зямфіра Сямёнаўна растлумачыла нам і расказала...

Аказваецца, чатыры гады напружанай працы, творчых узлётаў і расчараванняў, пошукаў і знаходак маладога вучонага былі падпарадкаваны адной мэце: удасканаліць метады прагназавання жыццяздольнасці і даўгалецця зварных дэталей. Жыццяздольнасці і даўгалецця...

Ну, вось цяпер, здаецца, мы зразумелі, якую «вагу» мае навуковая работа начальніка ЦЗЛ Зямфіры Сямёнаўны Нікіфаравы, якая яна перспектыўная і колькі абяцае ў будучым. І трэба думаць, што на гэтым Зямфіра Сямёнаўна не паставіць «кропку», а што яна пойдзе на зававы наступнай вяршыні ў навуцы.

І напэўна ж, знойдуцца ў яе паслядоўнікі: калектыў ЦЗЛ творча актыўны, дзейны і малады і, самае галоўнае, ён заўсёды ў пошуку, а гэта значыць—у палёце...

А. ВАСІЛЬЕВА

РАБОЧЫ ГОЦАР

«...За паспяховае выкананне планаў восьмай пяцігодкі ўзнагародзіць ордэнам Леніна: Гарыставу Соф'ю Рыгораўну, рэвальвершчыцу мінскага завода імя Леніна; ордэнам «Знак Пашаны»: Старушкевіч Яніну Антонаўну, мантажніцу мінскага завода імя Леніна...»

З Указа Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР.

— Доля чалавечая... У аднаго яна, нібы тая жар-птушка, з дзяцінства ззяе, другі ногі саб'е, пакуль зловіць сваё шчасце... А то і не зловіць, так і будзе марна гібець ды іншым зайздросціц. Такая яна, доля. Ад самога чалавека не залежыць. Вось вы паслухайце пра маю дачку...

Старая жанчына, неяк бездапаможна кінуўшы на калені натруджаныя рукі, вядзе няспешную гамонку пра тую спрадвечную жаночую бяду, калі «ён дзень пры дні п'яны», а яна «б'ецца, як рыба аб лёд, усё адна ды адна». І разумніца дачка, і вучылася, а вось як бывае...

Колы вагона выгаворваюць, нібы падтакваючы жанчыне: «Так яно, так яно...». Людзі, якіх жыццёвыя патрэбы сабралі ў дарозе, у гэтым цёмным вагоне, моўчкі слухаюць, не перабіваючы.

— Вучылася, так. Ну, а як замуж выйшла, то кінула. Ды і навошта сямейнай жанчыне тая вучоба. Муж зарабляе, а ты гаспадарку вядзі, як спрадвечу было. Жанчына без мужа — нішто, гэта так. Але што ж ты будзеш рабіць, калі муж такі няўдалы...

— А няхай яна яго кіне, калі няўдалы. Я б і дня не жыла з такім! — падае бойкі голас суседка ад акна.

— Не, не кажыце... Жанчыне нельга адной. Тут нічога не паробіш. Доля такая...

Старадаўняя мудрасць, падмацаваная сучаснымі прыкладамі, прымушае на хвіліну думаць так, як думае гэтая старая жанчына. І ў той жа час хочацца спрацацца, стаць на абарону іншай мудрасці, іншых прыкладаў. Людзі, што сабраліся ў вагоне, пачынаюць спрэчку. Знайшліся ў той спрэчцы і прыклады пераканаўчыя, і аргументы больш важкія, якія выказвалі адну думку: доля чалавека — у руках яго, а не недзе там, у прасторы, незалежнай ад яго волі.

Выпадковая дарожная размова чамусьці прыгадалася цяпер, праз год, пры абставінах не зусім звычайных.

...Мы пазнаёміліся ў парткоме завода імя Леніна. Соф'я

Рыгораўна чымсьці нагадвала тую жанчыну, што завяла ў вагоне гамонку аб нешчаслівай жаночай долі. Можна вачыма — мудрымі, задумлівымі, можа — рукамі, натруджанымі, рабочымі. Але іншая мудрасць была ў словах Соф'і Рыгораўны, іншы гонар свяціўся ў яе вачах.

— Не скажу, што лёгка жыла. Не. Працаваць пайшла на фабрыку з шаснаццаці гадоў. Не з лёгкадумства, як часам цяпер бывае, а трэба было. Працавала. Добра працавала, старалася. Бо камсамолкай была. І ў газеце пра мяне тады пісалі... Вельмі мне розная тэхніка падабалася. Станкі, машыны. Цяпер гэта не вялікае дзіва, калі жанчына машыну водзіць. А тады я на курсы шафёрскія запісалася — нібыта падзвіг здзейсніла. Толькі не давялося шафёрам быць. Вайна пачалася...

Скупа, нешматслоўна расказвае жанчына пра сябе, нібы падкрэсліваючы: «А што там расказваць, усе так жылі...» Але я ўяўляю яе, камсамолку трыццаціх гадоў, удзельніцу нашых першых пяцігодак, за станком на фабрыцы, у святочнай першамайскай калоне, за рулём даваеннай «палутаркі». Чырвоная касынка, гарэзлівыя вочы, камсамольская заўзятасць пры выкананні любой справы. Наўрад ці згадзілася б яна пакорна чакаць сваю «жар-птушку», хіліць галаву перад акалічнасцямі. Яна і не схілілася, калі ў той страшны чэрвень сорока першага паляцелі на Мінск фашысцкія бомбы. Гэта было жахліва — астацца сам-насам з вайной, калі на руках у цябе грудное дзіця. Ёй знаёмы, як і многім з нас, «бежанскія» дарогі, адмераныя сотнямі тысяч крокаў, палітыя слязамі, а дзе і крывёю. Яна расказвае пра іх гэтак жа скупа і проста:

— Схапіла толькі малую Ларыску на рукі — было ёй тады шэсць месяцаў — і пайшла. Дзе пехатой, дзе на машыне падвозілі, дзе поездам. Дабралася да Сызрані. Накіравалі мяне ў саўгас «Камсамалец». Вайна ж, працаваць усім трэба, і жыць трэба. Ну, вядома ж, цяжка было. Дык не толькі мне, усім цяжка...

Яе лёс нічым не адрозніваўся ад лёсу ўсёй краіны, таму яна не скардзіцца, не падкрэслівае менавіта свае асабістыя беды, а гаворыць пра іх стрымана, як пра звычайнае. Яна была проста салдаткай, і на яе плечы, як і на плечы іншых салдатак, лёг увесь цяжар ваенных нястач. І яна прыняла гэты цяжар як і мае быць, спакойна і проста, з мужнасцю патрыёткі, мудрасцю працоўнага чалавека.

Пазней быў памятны сорок чацвёрты год, вяртанне ў Мінск, горкія слёзы над руінамі горада, нядоўгая радасць пры сустрэчы з мужам-франтавіком і новае чорнае гора пасля яго неспадзяванай смерці.



Дэпутат гарадскога Савета дэпутатаў працоўных горада Наваполацка, урач-стаматолаг Фаіна Паўлаўна Бердаўска-рыхтвецца да прыёму хворых — работнікаў нафтапрацоўчага завода.
Фота В. Кашава і Н. Акімава (БЕЛТА).



У ліку перадавікоў-швейнікаў брэсцкай фабрыкі імя Фаміна камсамолка Марыя Багдан. Для яе 1972 год пачаўся ў жніўні.
Фота В. Германа (БЕЛТА).

Не, не ззяла доля жар-птушкай у жыцці Соф'і Рыгораўны. Дык адкуль жа такая светлая прыгажосць на яе немаладым ужо твары, такая непакісная цвёрдасць у поглядзе?

— Я чалавек рабочы. Работу сваю люблю. Станок добра ведаю. Ні мала, ні многа, а шаснаццаць гадоў на гэтай спецыяльнасці — рэвальвершчыцай. Усё ў адным цэху. Я так лічу: калі ёсць у чалавека рабочы гонар, ён не будзе бегаць з месца на месца, шукаць лягчэйшага ці выгаднейшага...

Соф'я Рыгораўна сваю рабочую кар'еру на заводзе імя Леніна пачала з пасады прыбіральшчыцы. Так склаліся акалічнасці: зноў асталася адна, з двума дзецьмі на руках, меншай, Валі, і трох гадоў не было. Вядома, які там заробак у прыбіральшчыцы, але іншага выйсця не было, пакуль не падрасла Валя. А потым, ужо ў 1955 годзе, прыйшла Соф'я Рыгораўна да дырэктара завода, папрасіла:

— Хачу за станок. Хопіць хадзіць у прыбіральшчыцах. Я машыны з дзяцінства люблю. Спраўлюся.

З таго часу і працуе Соф'я Гарыстава рэвальвершчыцай. Станок асвоіла хутка. У першы ж год паявілася яе фатаграфія на Дошцы гонару цэха, пазней — і на агульназаводскай. Выраслі дочки. Старэйшая, Ларыса, стала інжынерам. Валя працуе і вучыцца на апошнім курсе радыётэхнічнага інстытута.

— Дзяўчаты ў мяне харошыя. Працавітыя, сумленныя. Ларыса — член партыі, Ленінскім юбілейным медалем яе ўзнагародзілі. І Валін партрэт на Дошцы гонару.

Пра сябе ж маці гаворыць больш стрымана:

— Я разумею, ордэн Леніна — ўзнагарода не простая. Можна, і не заслужыла я? Вядома, старалася, працавала, і далей буду старацца... Я толькі скажу, гэта добра, што за працу нашу такія ўзнагароды даюць. Праца — яна для чалавека ўсё. Калі ты чалавек працоўны, то ёсць табе чым ганарыцца, ёсць для чаго жыць. Моладзь часам гэтага не разумее. Але ж свой лёс трэба сваімі рукамі будаваць.

Вось ён у чым сакрэт той самай «жар-птушкі», пра якую ўспамінала старая жанчына ў поездзе. І залежыць ён не ад капрызлівай долі, а ад самога чалавека, ад яго розуму, вытрымкі, годнасці, настойлівасці.

Яніна Старушкевіч зайшла ў партком якраз у самы разгар нашай размовы з Соф'яй Рыгораўнай. Зайшла, сціпла павіталася, ціхенька села ў баку ад нас, разгарнуўшы нейкі часопіс. У Яніны — выразныя вочы, жвавы юны твар, модная прычоска. Дзяўчына як дзяўчына. Смяшлівыя іскрыныкі раз-пораз загараюцца ў вачах, нібы ёй вельмі хочацца засмяцца, але яна з усіх сіл стрымлівае сябе. Гаварыць з ёй лёгка і проста. Нечакана я даведваюся, што Яніна — член парткома, што ў партыю яна ўступіла ў 1967 годзе, была дэлегатка XXVII з'езда КПБ. Ордэн «Знак Пашаны» ёй уручалі тады ж, як Соф'і Рыгораўне ордэн Леніна.

Слухаю Яніну і думаю: «А ці не з тых яна «шчаслівіц», якім з дня нараджэння наканавана лёгкая доля, ці, як гаварыла тая жанчына, «з дзяцінства жар-птушка ззяе»?

Нараджэнне Яніны асвятліла не жар-птушка, а палаючы

Мінск. Можна якраз тады, калі анямелая ад жаху Соф'я Гарыстава, прыціскаючы да грудзей сваю малую Ларыску, крочыла ў натоўпе бежанцаў на ўсход, другая маці — Матрона Старушкевіч — з тугой углядалася ў тварык дачкі, якая толькі што нарадзілася на свет. Матрона Яфімаўна таксама асталася сам-насам з вайной, але ў яе было не адно, а шасцёра дзяцей. Шоста, Яніна, нарадзілася ў ліпені 41-га...

Напэўна ж, не трэба нікому тлумачыць, якое «лёгкае» было жыццё гэтай сям'і і ў час вайны, і пасля яе. Не, не з тых Яніна, каго завуць «шчаслівіцамі»... Але чаму ж такі шчаслівы ў яе лёс? Чаму так прыгожа пачынаецца яе жыццёвая дарога?

— Як вам сказаць? — задумваецца Яніна. — Увогуле жыццё ў мяне звычайнае. Скончыла школу. Паступіла ў тэхнічнае вучылішча. Практыку сваю першую праходзіла на гэтым заводзе. І так мне спадабалася мая спецыяльнасць мантажніцы, што, здаецца, лепшай і на свеце няма. Верыце, з заплюшчанымі вачыма тэлевізар магу сабраць...

Я веру Яніне. Ёй нельга не верыць. Я веру і ведаю, што сваю долю яна сама стварае сваімі рукамі. Яніна вучыцца завочна на эканамічным факультэце інстытута народнай гаспадаркі імя Куйбышава. Тлумачыць гэта так:

— Мантажніцай быць вельмі цікава. Але хіба можна не вучыцца? Планаванне прамысловасці, мне здаецца, таксама захапляючая рэч. І патрэбная. Буду інжынерам. Чым чалавек больш ведае і ўмее, тым больш ад яго карысці. Праўду я кажу?

У тым, што і Яніна не схіліць галаву перад акалічнасцямі, пойдзе за шчасцем па правільнай дарозе, мяне пераканала адна дэталі з яе расказа. Можна і не варта было б яе прыводзіць: вельмі ўжо дэталі інтымныя... Але няхай прабачыць мяне Яніна, я не буду асабліва злоўжываць яе давер'ем.

А было так. Калі Яніна паступіла ў інстытут, адзін чалавек ёй сказаў:

— Кідай ты гэту вучобу. Навошта яна табе, жанчыне? Выходзь за мяне замуж, будзеш жыць як чалавек...

Усяго некалькі слоў, а павага, давер'е да таго чалавека былі страчаны назаўсёды.

І ўсё ж Яніна знайшла сваё шчасце. Сёлета 24 верасня яны з Сашам Утко — цудоўным хлопцам, майстрам аднаго з мінскіх заводаў, рашылі пайсці па жыцці разам. Зарукай таму — кветкі, пакладзеныя да абеліска на Плошчы Перамогі, клятва перад памяццю загінуўшых за наша сённяшняе шчасце, і, канечне ж, узаемная павага і каханне.

Сустрэчы, якія бываюць у нашым жыцці... Памылілася тая жанчына, калі гаварыла пра долю — жар-птушку. І жыццё Соф'і Рыгораўны, і жыццё Яніны — дзвюх цудоўных працаўніц з аднаго завода — прыклад таго, што сваю долю мы ствараем уласнымі рукамі.

Р. САМУСЕНКАВА



Гэты здымак зроблен на сыра-робчым заводзе ў г. Бялынічы. Знаёміцеся: майстар-сырароб камсамолка Ларыса Старавой-тава.
Фота Н. Жалудовіча (БЕЛТА).



Лепшая ў спаборніцтве даярак Цэйкавіцкай малочнатаварнай фермы калгаса «Рассвет» імя К. П. Арлоўскага Кіраўскага раёна — Любоў Самуйлаўна Корзун.
Фота Н. Жалудовіча (БЕЛТА).



ПЯСНЯР ЖАНОЧАЙ ДОЛІ

150

ГАДОЎ таму назад на-
радзіўся вялікі рускі
паэт Мікалай Аляк-
сеевіч Някрасаў. У ліку яго аднадум-
цаў стаяць лепшыя людзі мінулай
эпохі М. Г. Чарнышэўскі, М. А. Даб-
ралюбаў, М. Я. Салтыкоў-Шчадрын.
Някрасаў—гэта наш гонар, наша сум-
ленне, яскравы доказ таго, каму і як
павінна служыць мастацтва. Збліжаю-
чы літаратуру з жыццём, паэт-грама-
дзянін, быў светлым люстэрку, пака-
заў шматгранную аб'ектыўную рэаль-
насць, вызначыў шляхі літаратуры
будучага—сапраўды вольнай, сапраў-
ды дэмакратычнай.

Дэмакратызм творчасці Някрасава
яскрава выяўляецца і ў раскрыцці тэ-
мы жаночага жыцця, жаночага лёсу.
Яго жанчына—гэта перш за ўсё ся-
лянка, працаўніца. Прыгажосць яе,
гуманізм, цяплівасць супроцьстаяць
паразітычнаму існаванню прадстаўніц
прывілеяваных слаёў грамадства.
Толькі вельмі мужны і смелы чала-
век мог увесці ў паэзію ў змрочныя
гады царызму гэты сацыяльны кан-
флікт і надаць яму адпаведную глы-
біню. Ужо ў 1845 годзе паэт піша
верш «У дарозе»—адзін з самых са-
цыяльназавостраных твораў. Сялян-
скую дзяўчыну ўзялі на выхаванне
пань—і загубілі яе жыццё... У на-
ступных вершах 40—50-х гадоў:
«Тройка», «Радзіма», «Ці еду ўначы
па вуліцы цёмнай...», «У вёсцы»,
«Прыгожая партыя», «Вяселле», «Ма-
ша» і іншых Някрасаў сцвярджаў
немагчымасць адкрытага і шчырага
кахання ў эксплуатацыйным грамад-
стве. Пакутуе і сівее жанчына-маці
(верш «П'яніца»), незайздросны лёс
смелага і прыгожага малайца, ага-
родніка, які зазнаў розніцу паміж
сабою і каханай-дваранкай («Агарод-
нік»); прагна глядзіць на дарогу дзяў-
чына-прыгажуня, якую чакае цяжкі

шлях, «тупое цярпенне» («Тройка»);
маці лье слёзы над паміраючым сы-
нам («Арына—маці салдацкая»).

Працягваючы пушкінскую лінію вы-
яснення прыгавору «вышэйшаму све-
ту», Някрасаў стварае газетны фелье-
тон «Навіны», дзе апісвае норавы
знаці, якая не бачыць нічога дрэннага
ў шлюбе «мужа шасцідзесяці год» і
дзяўчыны ў дзевятнаццаць, у жаніць-
бе дзеля грошай. Так паэт выносіць
прысуд грамадству, якое зневажае
жанчыну, нявечыць яе фізічна і ду-
хоўна.

Асабліва цяжкім уяўляецца яму лёс
сялянкі, поўны змроку, слёз і горы-
чы. Калі Пушкін толькі мімаходзь
паказваў служанак, дзяўчат, што
спявалі ў садзе Ларыных, збіраючы
ягады, дык Някрасаў увёў у паэзію
пакутную вёску, адлюстроўваў гарот-
ную долю яе жыхароў. Асаблівы след
пакідаюць творы «У вёсцы», «Ары-
на—маці салдацкая», «Забытая вё-
ска». Памерлі гаспадар і сын—і пу-
ста стала ў хаце, адно толькі і за-
стаецца—накрыцца саванам, бо няма
каму насякчы дроў, наладзіць гумно,
паднавіць хаціну. А ў самой сіл не
стае («У вёсцы»). Адзінай надзеяй
быў родны сын для Арыны. І памёр
ён, загнаны царскаю службаю, заста-
лася

Гора рэчанька бяздонная.

Колькі іх, такіх жанчын, было ў
Расіі, у кожным кутку якой стагнаў
народ! І стогн гэты адзываўся ў вер-
шах песняра, працяглых, сумных, што
гучалі як дзіўная музыка. Па сут-
насці ўвесь верш «Арына—маці сал-
дацкая» вытрыманы на адной трагіч-
най ноце—споведзі знясіленай жан-
чыны, маці, прыгнутае да зямлі жор-
сткай мукай.

Верш «Забытая вёска» (1855)
знаёміць нас з лёсам пакрыўджаных,
пазбаўленых радасці людзей. Адзі-
нае спадзяванне іх—панская літасць.
Па сваім ідэйным змесце, па пранік-
ненні ў духоўны склад характару се-
ляніна верш набліжаецца да талстоў-
скіх роздумаў.

Чытаеш радкі такіх выдатных тво-
раў, як паэма «Саша» (1855), «Ма-
роз, Чырвоны нос» (1863), «Каму
на Русі жыць добра», «Рускія жан-
чыны» (1872)—і ўсё большай сімпа-
тыяй пранікаеш да мужага тален-
ту песняра, які здолеў убачыць
вялікую духоўную шчодрасць і пры-
гажосць рускай жанчыны. Духоўны
рост жанчыны, яе ўнутранае ўзбагач-
энне паэт ставіць у прамую залеж-

насць ад такіх сацыяльных паняццяў
як «воля», «барацьба», «шчасце».

Размова пра лёс рускай жанчыны
набывае сваё завяршэнне ў паэмах
«Рускія жанчыны» і «Каму на Русі
жыць добра». У рамантычным арэале
славы паўстаюць са старонак паэм
вобразы княгіні Трубяцкой і Валкон-
скай і вобраз Матруны Цімафееўны,
сялянскай жанчыны. Сустрэліся прад-
стаўніцы розных класаў, аб'яднаныя
адным—імкненнем жыць вольна, ды-
хаць на поўныя грудзі паветрам сва-
боды. Геральні паэмы «Рускія жан-
чыны» пакідаюць балы, раскошу све-
ту, яго плёткі і «мішуру» і едуць у
Сібір, да сасланных за рэвалюцыйную
дзейнасць мужоў. Праходзячы праз
жорсткія выпрабаванні, яны адчу-
ваюць сваю непарыўную сувязь з на-
родам, які не скарыўся ў няволі:

...Дык дзякуй вам, рускія
людзі!
У дарозе, выгнанні, дзе я
ні была,
І што я ў жыцці ні спазнала—
Душою з табой я, народ мой,
жыла
І беды перамагала.

Так гаворыць княгіня Валконская,
жанчына, блізкая па духу Матруне
Цімафееўне з паэмы «Каму на Русі
жыць добра».

Колькі жывём, столькі і будзем
здзіўляцца паэтычнай свежасці лер-
мантаўскай Бэлы, пушкінскай Тацця-
ны, тургенеўскай Алены Стахавай,
талстоўскай Наташы Растовой, шол-
хаўскай Аксіні. Усе яны пры знеш-
нім непадабенстве, пры рознасці тэм-
пераментаў яднаюцца нязломнасцю
волі, шырынёй, маштабнасцю харак-
тараў, маральнай чысцінёй. І вельмі
да месца ў гэтай галерэі Матруна
Цімафееўна—прыгожая, моцная ду-
хам жанчына. Цяжка ўсведамляць ёй,
што

Ключы ад шчасця бабскага,
Ад нашай вольнай волечкі
Закінуты, загублены
У бога самага!

Але трэба жыць, трэба змагацца...
Вартасць някрасаўскіх твораў пра
долю народную, жаночую долю не
меншыцца з цягам часу. Радасна
ўсведамляць, што іменна наша са-
вецкая літаратура стала пераемніцай
плённых традыцый паэзіі Някрасава,
што яна працягвае размову паэта пра
высокую годнасць рускай жанчыны.

М. МІШЧАНЧУК,
кандыдат філалагічных навук.

ЁСЦЬ на магілёўскім заводзе штучнага валакна імя В. В. Куйбышава добрая традыцыя: прысвечэнне ў рабочыя. Адбываецца яно заўсёды ўрачыста, з кветкамі і музыкай. Выступаюць ветэраны завода, перадавікі вытворчасці, наказваюць моладзі шанаваць рабочы гонар, памнажаць працоўную славу завода.

З гэтага моманту юнакі і дзяўчаты робяцца паўнапраўнымі членамі рабочага калектыву. І тады клопаты аб ахове іх працы, павышэнні кваліфікацыі бярэ на сябе прафсаюз. На заводзе паўсюды адчуваецца яго гаспадарчая клапаціласць. Шмат добрых спраў нарадзілася па яго ініцыятыве.

На адным з пасяджэнняў пастаянна дзеючай вытворчай нарады прапанавалі ўкараніць у прадзільных цэхах брыгадна-паточны метад здымання кулічоў. Гэта дало прадпрыемству вялікі эффект: вызвалілася 122 чалавекі, на 30 працэнтаў павысілася прадукцыйнасць працы, на 20 працэнтаў павялічылася заробатная плата.

Скараціліся тэрміны рамонту прадзільных машын. Цяпер узраўняюцца за 9—10 сутак замест ранейшых 15 сутак. Эканамічны эффект — 106 тысяч рублёў.

Адзін з галоўных клопатаў прафсаюзнага камітэта — шырокая арганізацыя сацыялістычнага спаборніцтва. На заводзе спаборнічаюць цэхі, брыгады, змены, рабочыя роднасных прафесій. Уключыўшыся ў барацьбу за датэрміновае выкананне пяцігодкі, многія ўжо завяршылі свае гадавыя планы і працуюць у лік 1972 года. У іх ліку перамотчыцы Л. І. Клімянкова, Л. А. Дзядкова, Л. А. Хатомцава, Л. С. Васюкова.

Шмат клопатаў у заводскага камітэта прафсаюза: забеспячэнне рабочых і служачых добраўпарадкаванымі кватэрамі, будаўніцтва дзіцячых ясляў, садоў, піянерскіх лагераў. Вялікай папулярнасцю карыстаюцца выступленні самадзейных артыстаў завода, якім прафсаюз стварыў усе ўмовы для творчасці. Званне «народны» прысвоена ансамблю танца, агітэатру «Усмешка», драматычнаму калектыву. У распараджэнні хімікаў — цудоўны Палац культуры, прафілакторый.

На здымках: Ідзе пасяджэнне прэзідыума пастаянна дзеючай вытворчай нарады. Прафілакторый завода. На вуліцах заўсёды тут штогод адпачываюць 900 рабочых прадпрыемства.

Уважліва слухаюць памочніка майстра, прафгрупорга Аляксандра Ануфрыёву Сяргейчык маладыя бабінажніцы Ніна Пекліна (злева) і Зінаіда Юрэва.

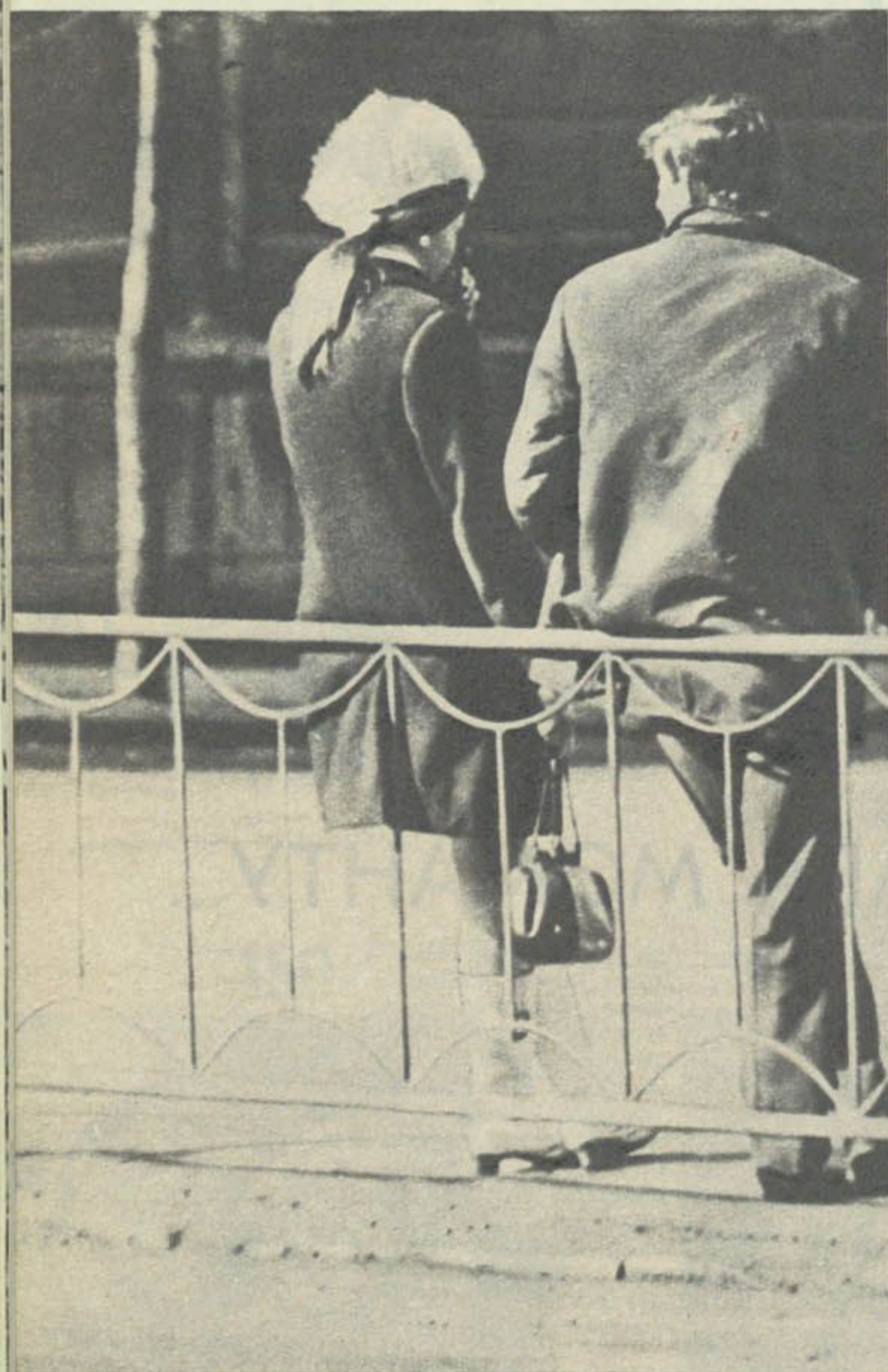
На сцэне — «Лявоніха» ў выкананні народнага ансамбля танца.

Фота Н. Жалудовіча (БЕЛТА).



З ГЭТАГА МОМАНТУ...

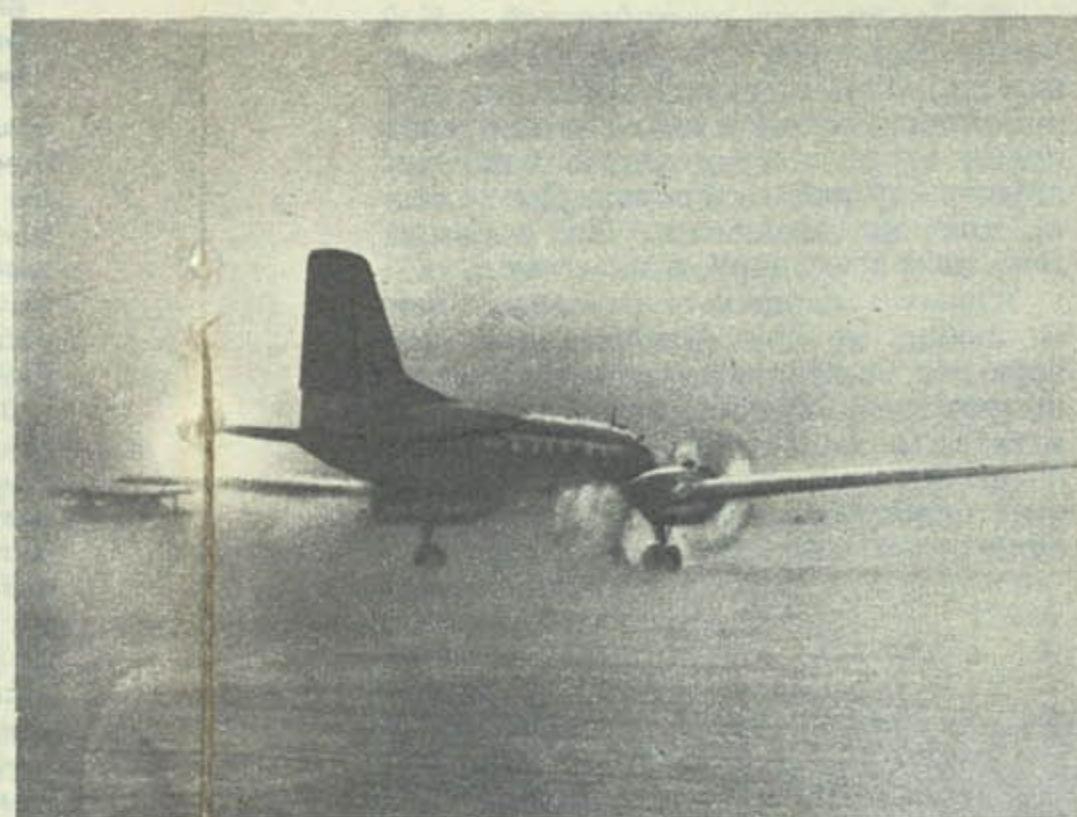




Толькі з тобою...
Фота Л. Плоткіна.



СПЫНІСЯ, ІМГНЕННЕ...



І зноў працоўны дзень.
Фота Ул. Вяхоткі.



Ранак.
Фота Е. Коктыша.



Студэнці тэатр мініяцюр БПІ.
Фота А. Дзітлава.

Свавольнік.
Фота Е. Коктыша.



Сцюжа.
Фота Р. Кракава.



Злодзей.
Фота Ул. Дораша.



Ляціце, галубы...
Фота Ул. Вяхоткі.



«Паўза».
Фота Ю. Сапуна.



адшойчы ў пахмурны дзень

Выйшаўшы з упраўлення, Кацярына затрымалася на ганку. Яна была не з тых, хто за словам у кішэню лезе. Усё як ёсць ім выклала. Падняўшы рукі, яна пачала завязваць хустку. Паліто задралася ўгору, адкрыліся голыя калені над накручанымі ў абаранак панчохамі.

Ішоў рэдкі, мокрый снег. Вуліцу пакрывала бруднаватая снежная каша. Выбіраючы астраўкі брусчаткі, Кацярына пераскоквала з аднаго на другі. Ледзяныя пырскі апякалі ёй ногі. Чаравікі яшчэ з раніцы прамоклі і зусім задубелі. Сняжынкi садзіліся на вейкі, раставалі і сцякалі струменьчы-

— Ды вось...— запнуўся той. — Я ў касіра быў і ўсё чуў, што вы там гаварылі... Гэтых грошай табе ні на што не хопіць. Вазьмі ў мяне! Вельмі цябе прашу. У мяне ёсць. Зараз для тынкоўшчыкаў работы прорва. Ды і сваякі мяне не забываюць. На, вазьмі... Я ж табе іх не дару, а пазычаю...

Юнаку карцела сказаць, што ён любіць яе нейкай няўцямнай любоўю, бо калі ён ужо зусім быў гатовы памерці, гэта яна рванула яго за ватоўку і не дала пад'ёмніку раздушыць яго. А потым заўсёды памагала яму, падбздзёрвала сваёй праставатай балгарскай гаворкай. За гэтыя некаль-



Лідзія КАВАЧАВА,
балгарская пісьменніца

Апавяданне

камі па шчоках. «Эх, Міце, Міце, куды ж гэта ты прапаў?— уздыхнула яна. — Можна падумаць, што не кабан паехаў калоць, а слана... Сядзіш сабе ў вёсцы, яны цябе ўлагоджваюць і ўсё падгаварваюць мяне кінуць. Не слухай ты іх, Міце! Не трэба мне ні кавалачка ад вашага кабана, толькі каб ты вярнуўся». Яна пераскочыла цераз поўныя вады рышткі і пайшла па другім тратуары. За спінай у яе пачуліся хуткія крокі:

— Цёця Каця!

Яна павярнулася. Гэта быў выключаны гімназісткі, які вясной прыйшоў да іх на будоўлю.

— Чаго табе, любы?

кі месяцаў ён перастаў ужо быць вадкім растворам, павольна, але правільна цвярдзеў і нават пачаў прыходзіць да такіх, напрыклад, заключэнняў, што людзі думаюць адно, а кажуць другое, што звычайна яны саромеюцца прызнавацца ў самым добрым. Ён сунуў грошы Кацярыне ў кішэню.

— Дзякуй, любы, — паглядзіла яна яго па твары. — Забі мяне бог, калі я іх табе не вярну. Тыя, што я атрымала, гэта па старым бальнічным лісту, а больш нічога мне і не належыць. І што гэта, скажы мне, за людзі? Два месяцы трымаюць мяне без работы. Рамантуюць бетонамшалку. Добра. Хай бы тады перавялі на іншую работу. Але ж і пераводзіць не пераво-

Мал. Ю. Пучынскага

дзяць, і звальняць не звальняюць, і плаціць не плацяць. Упускаць ім мяне не хочацца, бо добрая работніца. Пачакаць просяць. Ды я ж не мядзведзіца, каб усю зіму праспаць! У мяне дзіця. І слухаць нічога не хочуць. Ім самім зарплата ідзе. Які ім клопат? Ух, забіла б яго!—дала Кацярына волю слязам і зашморгала носам.

— Каго, цёця Каця?

— Таго, накрухмаленага, што надта ўжо ветлівы! Машыністка сказала мне, што яны таму ўпіраюцца, што фонд перавыдаткавалі. Яна ж мне і заяву адстукала. «Абавязаны, кажа, заплаціць табе, прастой не па тваёй віне. Працоўны дагавор у цябе не скасуюць. Законнае палажэнне. Няма куды ім дзецца». Усё гэта добра, ды пакуль мая заява будзе кіснуць у іх па сталах, мне ж есці-піць трэба.

— Нічога. На першы час табе хопіць,—сказаў юнак,—а потым як-небудзь наладзіцца. Ну, бывай, а то я спяшаюся.

— Дзякуй!—крыкнула яму ўслед Кацярына і зашлёпала далей па лужынах. З кожным крокам мокрых плям у яе на панчохах рабілася ўсё больш і больш. «Эх, Міце, Міце! Чым меншы чалавек, тым ён больш жаласлівы! Няхай мяне ў бетонамашалцы на парашок сатруць, калі не вярну яму гэтыя грошы ды яшчэ з падарункамі!»

«Масквіч», нібы кацер, разрэзаўшы вадкую грязь, абліў Кацярыну з галавы да ног. Яна ўскіпела: «Ты што, не бачыш? Куды прэш?» «Масквіч» затармазіў. Каця ўпраўлення заўсёды сустрэнеш знаёмых.

— Садзіся! На аб'ект ідзеш?

— За аб'ект!—злосна адказала Кацярына і грузна плюхнулася на сядзенне. Яе пачырванелыя каленкі бліснулі, як адпаліраваныя. Брыгадзір хмыкнуў. Уся яна як налітая, гэтая Кацярына, нідзе ў яе ні зморшчынкі. І на локцях, і пад каленкамі, і ля падбародка толькі ямачкі ды мяккія складачкі. Здаецца, калінеш—вішнёўка пырсне. Голас брыгадзіра змяніўся:

— Дзе была?

— Ва ўпраўленні. Ну і ўліпла ж я ў гісторыю... Прастой у мяне, чуў, мусіць? А гэтыя кручкі не хочуць мне яго аплачваць.

— І ты ў гэтых чаравіках па гразі тупаеш?

— Ну і што?

— А тое, што рэўматызм схопіш.

— Нябось, не схоплю.

— А Дзімітр дзе? Не відаць яго штосьці.

— У вёсцы. Кабана калоць паехаў.

— Хочаш, Каця, я табе чаравікі куплю?

— А ты, бай Пешо, хочаш, каб я табе па вуху з'ездзіла?

— Ды хопіць табе, Каця... Кінула б ты гэтага Дзімітра! Малады ён, халасцяк, хіба ён з табой ажэніцца...

— Ты хіба, жанаты, мяне возьмеш? Я сем'ю не разбураю.

— А навошта ж разбураць... Так толькі, надурэем. Грошай у мяне куры не клююць. Як ляльку цябе адзену. Успомніш маё слова—не распішацца з табой Дзімітр...

— Ды хіба ў гэтым толькі справа, каб распісацца? Божа барані! Калі яго

не цягне да мяне, дык і кручкі на паперы не прывяжуць. Не трэба мне гэтага. Хапіла я гора ад распісвання. Хаця б толькі зярнуўся, а іншага мне не трэба. А ну, спыні машыну, мне тут паварочваць. Дзякуй, што падвёз.

— Каця...—голос брыгадзіра пацішэў,—паслухай мяне, Каця!

— Няма чаго мне цябе слухаць!

— Ты ўсё-такі падумай...

— Добра. А цяпер спыні. А то хлопчык мой са школы прыйдзе і будзе пад дзвярыма стаяць, мерзнуць.

Кацярына вылезла з машыны і хутка пакрочыла. «Эх, Міце, Міце! Хто б калі сказаў мне такое, каб быў ты са мною побач? Добра мне, калі я з табою, Міце! І на аб'екце мне з табой добра. Наша бетонамашалка—таўстуха такая, як я,—жуе сабе гальку ды цэмент, аж за вушамі трашчыць. Пад'ёмнікі рыпаць. Іоза мяшае бетон. А ну, падцягніся, заданне тэрміновае! За дзвесце працэнтаў змагаемся! Націскай, Каця, націскай! І так мне добра, так весела, што я нават кветку сабе за вуха засуну. А з якога-небудзь акенца выглядае Міце ў трохвугольні з газеты—увесь белы ад раствору. Мажа сцяну і падміргвае мне: потым пагаворым. Мы стараемся перакрываць адзін аднаго, і я наказваю гімназіцкі, каб быў пільны. Сонца паліць так, што нос лупіцца. І вецер тут як тут, падабцацца яму, калі пахне свежым тынкам. Новенькім. Любіць ён пагуляць па кватэрах, калі яны яшчэ без вокнаў, без дзвярэй стаяць... «Жанчына з будоўлі»—ведаю, як пішуць у газетах, ведаю, што ў каго ў галаве... Пагавораць з табой дзве хвіліны, на «вы», вядома, і шчоўк-шчоўк—зробяць здымачак. А потым такое напішуць—сябе не пазнаеш! Ды і што я такое без Міце? Чаму гэта так? Чалавек цела хутка расце, наліваецца, а розум, што цяпер сьвядомасцю завецца, развіваецца пакрыху. Што ні кажыце, а шмат яшчэ вады выцеча, пакуль Кацярына зможа без Міце абыходзіцца... Але ж я яго кахаю!—сама сабе запарэчыла Кацярына.—Ды і хіба можна без кахання? Нельга. Не хачу...»

Кацярына крочыла не пазіраючы ні ўлева, ні ўправа. Усё вакол было ёй добра знаёма. Тут, дзе калісьці была гарадская ўскраіна, яна нарадзілася. Разам з ёй вырас увесь гэты квартал—белы, прыгожы. У адзін цудоўны дзень з'явіцца тут бульдозер, заграбе домікі, якія яшчэ засталіся,—адзін за адным—у сваю жалезную лапу, і... вырасце яшчэ адзін новы квартал, пачнецца яшчэ адно новае жыццё! Вунь гімназіцкі кажа, што кожны новы жыллёвы масіў нагадвае прыстань з параходамі-карпусамі, толькі яшчэ больш прыгожымі, вялікімі, чым сапраўдныя караблі, ды яшчэ на бетонным фундаменце.

— Цётка!—паклікаў яе чыйсьці галасок.—Твайго Гочу сёння зноў у школе хвалілі!

— І ты, галубок, старайся вучыцца!

Хлопчык еў лустачку хлеба з таматным пюрэ і вымазаўся да самага носа. Кацярына нагнулася да яго, сказала: «Высмаркайся» і выцерла яго тварык. Якраз у гэты час з гароднін-

най крамы выйшла, несучы ў слоіку нейкае саленне, адна з тых кумак, без якіх не абыходзіцца ні адна вуліца. А гэтая да таго ж была яшчэ глухаватая. Кацярына недалюблівала яе і называла сараканоўкай. Яе дробна наплоеныя валасы былі як воўна з падушкі. Гэта была карэнная мясцовая пляткарка.

— Кацярына,—пракаркала старое пудзіла,—ты што ж гэта сабе дазваляеш? Мала таго, што разведзеная, дык яшчэ палюбоўніка пры сабе трымаеш! Ні сорама ў цябе няма, ні сумлення! У нас жа дзеці растуць. На таварыскім судзе адказваць будзеш! Паромейся, Кацярына, маці твая, нябожчыца, была сумленная жанчына.

Кацярына рэзка спынілася і тупнула нагой. Не з тых яна была, каб не ведаць, як адказаць. Яна ўжо збіралася сказаць: «Табе лёгка ахоўваць свае святыя мошчы. Ні маладосць табе не перашкода, ні хараство». Але холад, які накопліваўся ў ёй яшчэ ад раніцы, раптам звёў сківіцы. Кацярыне здалася, што дождж льецца ёй проста за каўнер.

«Разведзеная, палюбоўніка мае!» Божа мой! Ёй раптам зрабілася смешна, і яна змяніла курс.

— Ды хіба ты, цёця Мара, не ведаеш, што мы распісаліся?

— Што-о?—недаверліва глянула тая.

— Распісаліся!—крыкнула ёй проста ў вуха Кацярына і ўзмацніла жэстам значэнне гэтага слова.

— Чаго крычыш, я ж не глухая. Штосьці пра гэта не было чуваць... Ну што ж, віншую. Не ведала я...

— Цяпер за дзяцей вам няма чаго баяцца. Няма каму іх разбэшчаць. Бацькі растлумачаць ім, хто палюбоўнік, хто законны...

А што, калі хто папросіць у мяне пасведчанне? Міце, Міце, толькі таго не хапае, каб ты не вярнуўся!

Хлюпотны, пахмурны дзень! Ён усё навокал робіць падобным на тыя пачырванелыя ад копаці і дажджу просціны, што вісяць на балконах і дварах. Хаця б Міце вярнуўся. Калі сын прыйшоў са школы, трэба прыкінуцца вясялай, а калі яго яшчэ няма, то можна будзе і паплакаць.

Домік яе стаяў за жылым корпусам, а то Кацярына заўважыла б яшчэ здалёку, што ён спакойна папыхвае комінам і смяецца сваімі паркалёвымі фіраначкамі. Але яна ўбачыла гэта толькі, калі павярнула за рог. Бягом кінулася Кацярына да дома. Ля парога спатыкнулася аб драўляныя сандалі, збіла палавічок і, рвануўшы на сябе дзверы, выдыхнула ўсімі грудзямі: «Міце!» Ён выйшаў з кухні з фартухом паверх штаноў, з закасанымі рукавамі—рослы і дужы, вяслі і добры.

Яна глядзела на яго, і ўсю яе залівала гарачай хваляй. Дзверы расшырылі свой вушак, каб яны маглі прайсці ўдаіх. У кухні пахла смажанай. Міце адарваўся ад Кацярыны, каб перавярнуць мяса на патэльні. Потым сказаў ёй цераз плячо:

— Рыхтуйся да вясялля, Кацярына. Нашы згодны, не думай, што калі яны з вёскі, то...

І ад хлюпотнага, пахмурнага дня не засталася нават успаміну.



Аляксандра Іванаўна Клімава.
Фота І. Ароцкера (ВЕТТА).

ДЗЯКУЙ ВАМ, АЛЯКСАНДРА ІВАНАЎНА!

АЛЯКСАНДРА Іванаўна Клімава, народная артыстка СССР... Хто не ведае гэтага імя?

Я не хачу нікога крыўдзіць і зусім не маю намеру «размяркоўваць рангі», аднак прызнаюся, што на прэм'еру, ці няхай сабе і не на прэм'еру ў Рускі драматычны тэатр імя Максіма Горкага я іду тады толькі, калі папярэдне ўсё ж удакладню і нават перапытаю па тэлефоне: «Скажыце, калі ласка, сёння іграць будзе Клімава?»

І калі ў гэты вечар сапраўды будзе іграць яна, Клімава Аляксандра Іванаўна, вечара гэтага я буду чакаць, як свята... Такая ўлада таленту гэтай актрысы: паланіць сэрцы глядачоў, захапляць іх той творчай радасцю і той пакутай, якой непадробна жыве на сцэне сама актрыса. І няхай то будзе мужняя камсамолка-падпольшчыца Ніла Сніжко ці горкая беспасажніца Ларыса, ці зняволеная ў змрочных сценах замка шатландскай каралева Марыя Сцюарт — усюды вы сваім спачуваннем, усёй сваёй істотай і сэрцам будзеце з гераінямі Аляксандры Клімавай. Іх пакуты, іх змаганне, іх смерць становяцца пакутамі, змаганнем і смерцю вайшай уласнай. Да таго часу, пакуль не знікне магія мастацтва, пакуль не апусціцца заслона і не патухнуць тэатральныя люстры і не наступіць абуджэнне...

У нас, у Мінску, на сцэне Рускага драматычнага тэатра імя Максіма Горкага, Аляксандра Клімава дэбютавала ў 1957 годзе ў ролі Камісара з «Антымістычнай трагедыі» Ус. Вішнеўскага. Гэта роля была яе заповітнай марай яшчэ з тых часоў, калі яна вучылася ў тэатральнай школе імя Шчэпкіна ў такога выдатнага педагога і актрысы, як Вера Мікалаеўна Пашэнная.

Ці трэба казаць, як хваляваў Аляксандру Клімаву гэты дэбют і роля Камісара, якую так бліскуча іграла непараўнальная Аліса Коонен і якая драматургам была сплаўлена з такіх прататыпаў, як Аляксандра Калантай, Ларыса Рэйснер, Яўгенія Бош...

І вось мінчане мелі шчасце ўбачыць на ўласнай сцэне «ўласнага» Камісара!

Маладая, прыгожая адухоўленым характам жанчына ў ботах і чорнай скуранцы з блакітным шалем... Вось яна ўпершыню паднімаецца па трапу, вітаецца з камандай нізкім глыбокім голасам. Жанчына-Камісар!

Па векавой традыцыі, жанчына на караблі — гэта было горш за чуму, больш за абразу. А тут яшчэ была жанчына — «начальнічак»... Колькі душэўных сіл трэба было мець, якую тытанічную барацьбу вытрымаць гэтай знешне спакойнай, вытрыманай жанчыне, каб захаваць у чыстаце сэрца, каб пранесці з такой партыйнай верай свае пераконанні.

За ролю Камісара Аляксандра Клімава атрымала званне лаўрэата Усесаюзнага конкурсу тэатраў, а таксама званне лаўрэата Прыбалтыйскай вясны. Як лепшая выканаўца гэтай ролі ў Савецкім Саюзе яна была ўзнагароджана ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Хто любіць тэатр, хто любіць мастацтва і майстэрства Клімавай, той несумненна памятае і гэтых — такіх розных і непадобных жанчын: Тэрэза («Дзень нараджэння»), Клеапатра («Антоній і Клеапатра»), Валя («Іркуцкая гісторыя»), Гітэль Моска («Двое на качэлях»), Гэля («Варшаўская мелодыя»), Любоў Яравая, Калерыя («Яшчэ не вечар», Надзя («Мая старэйшая сястра»), баранеса Штраль («Маскарад»), Спірыдонова («Шостае ліпеня»).

Усе гэтыя жанчыны — а пералік далёка не поўны — гераіні Аляксандры Клімавай. Які неабдымны дыяпазон творчага пераўвасаблення! Якая разнастайная па жывапісу палітра псіхалагічных фарбаў і адценняў!

— Які талент! — прасцей і карацей кажам мы, удзячныя глядачы, і сардэчна віншuem Аляксандру Клімаву ў дзень яе юбілею.

І ўсе мы жадаем ёй шчасця і новых роляў, якія прынясуць ёй гэта Шчасце.

Алена ВАСІЛЕВІЧ

НОВЫЯ КНІГІ



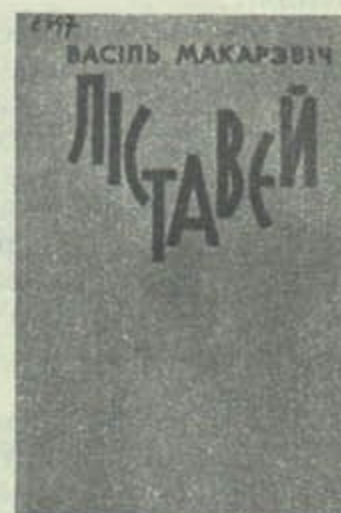
Рыгор Няхай. Туман над стэпам. Ідзе Вялікая Айчынная, разам з усім савецкім народам б'юць ворага ў яго тыле беларусы. У апавесці «Туман над стэпам» расказваецца пра дзеянні беларускіх дыверсантаў, закінутых на тэрыторыю часова акупіраванай Украіны. Мужнасць, гераізм, бязмежная адданасць Радзіме — вось галоўныя рысы герояў гэтага твора.

Аповесць створана аўтарам на аснове пэўных гістарычных фактаў і падзей і фактычна з'яўляецца працагам яго вядомай апавесці «Сарочы лес».

Васіль Макарэвіч. Ліставей. У аснову новага зборніка паэта пакладзена паэма «Мацярык маленства» — пра гады Вялікай Айчыннай вайны і першыя пасляваенныя гады. У астатніх паэмах і вершах аўтар імкнецца адлюстравать рысы і характар нашага савецкага сучасніка, паказаць яго духоўнае багацце, адказнасць перад народам, імкненне быць на пярэднім краі будаўніцтва камунізму.

Анатоль Кудравец. Раданіца. Гэта другая кніга маладога празаіка. У яе ўвайшлі аднайменная апавесць і апавяданні «Елачка», «Холад на пачатку вясны».

Аповесць расказвае пра вёску Буднеў, звычайную беларускую вёску з яе клопатамі і праблемамі, з тым но-





Хаім МАЛЬЦІНСКІ

Былы салдат

Як нізка над маёю галавой
Паветра разрывае самалёт,
Спыняюся я ў полі сам не свой,
Працяты успамінам навывлёт.

Раўлі і вылі нада мною «месершміты»
І асыпаў мяне
Смяротны град.
Няхай цябе міне мой лёс сярдзіты,
Сыноч, —
Жадаю я,
Былы салдат!...

Буслы

Хмурынкай бухматай —
Буслоўка.
Люблю я
Хвілінаю ціхай
З павагай глядзець,
Як шчыруюць,
Стараюцца
Бусел з бусліхай.

Адкуль толькі сілы бяруцца!
Руплівы бацькоўскі занятак —
І песціць, і ласаваць кволых,
Ахоўваць сваіх буслянятак.

Свет вольны
Яны пакідаюць
Нашчадкаў дзюбатым,
Цыбатым.
Таму так шчасліва ляскучуць,
Працуюць
І мама, і тата.

Падхмар'е не любіць слабых,
Каб выраслі дужымі, трэба!
Чакаюць буслоў
Уздужалых
Зялёныя гоні
І неба.

II

Павыраслі бусляняты,
Калыску вятры адлюлялі.
Час крылы даверыць
Небу!
Спакусліва
Клічуць далі.

І вучыць іх
Маці-бусліха,
А ўслед за ёй —
Бацька-бусел.
Прыспешвае
Шлях у вырай.
На момант заціхні —
Любуйся!

А дзеці ўсё пераймаюць.
І хутка,
Не знаючы зморы,
Пакінуць яны буслоўку.
Сустрэньце іх ветла,
Прасторы!

Хвалі

Куды вы так спяшаецеся,
Хвалі!
Знікаеце,
Ледзь толькі я зірну.
Ну хоць бы хвілю,
Хвалі,
Пачакалі...
Паглядзіць кожнай з вас
Хачу спіну.
Ды толькі працягну руку —
Імгненна
Ад хваль гарбатых
Астаецца пена...

Пераклад з яўрэйскай мовы
Рыгора БАРАДУЛІНА.

УСЁ ЗОЛАТА І СЕРАБРО ЧЭМПІЯНАТУ

Аляксандр Іваноў, электрамонтажнік з Мінска, мае ўскосныя адносіны да падзеі, пра якую пойдзе гутарка ніжэй. Ён — глядач. У мінскі Палац спорту ён прыйшоў з дрэнным настроём — непаладкі на працы.

— Вельмі жорсткія ўмовы чэмпіянату: толькі па дзве ўдзельніцы ад краіны. Хацелася б пабачыць і іншых выдатных гімнастак, — незадаволена гаварыў ён. Але пасля ўсмешка асвятліла яго твар:

— Здрава! Восць каб часцей такое! Арганізацыя выдатная, а калі пачалі выступаць дзяўчаты, настрой зрабіўся святочным. Цудоўна! Наша Тамара — краса!

Гэта ён пра Тамару Лазаковіч — удзельніцу чэмпіянату Еўропы па спартыўнай гімнастыцы сярод жанчын, абсалютную чэмпіёнку V Спартакіяды народаў СССР, студэнтку Віцебскага тэхнікума фізкультуры. Выступала яна натхнёна, лёгка, бліскуча.

Так, усяго 42 удзельніцы ад Бельгіі, Польшчы, Францыі, Іспаніі, Аўстрыі, Даніі, Італіі, Швейцарыі, Вялікабрытаніі, Югаславіі, Балгарыі, Швецыі, Венгрыі, Фінляндыі, Нідэрландаў, Нарвегіі, ГДР, ФРГ, Румыніі, Чэхаславакіі і Савецкага Саюза прадстаўлялі еўрапейскую гімнастыку на Мінскім чэмпіянаце. За «бортам» асталіся такія зоркі, як сярэбраны прызёр Мексіканскай алімпіяды Зінаіда Вароніна, уладальніца сярэбра на медаль мінулага года чэмпіянату Еўропы Людміла Карасёва і многія іншыя. І ўсё ж, параўноўваючы ўдзельніц чэмпіянату з вельмі добра падобраным ансамблем, які сыграў у Мінску гімн хараву чалавечаму, з радасцю зазначым: першыя скрыпкі ў гэтым аркестры — наша Тамара Лазаковіч і студэнтка педінстытута з Грознага Людміла Турышчава.

Чэмпіянат скарацечны. Усяго два дні. Але колькі сіл — і фізічных, і маральных — ён патрабаваў ад тых, хто змагаўся за месца на п'едэстале пашаны! Шлях ад навічкоў да абсалютных чэмпіёнаў Еўропы вылічаецца ўвосем гадоў тытанічнай працы ў Людмілы Турышчавай і амаль у дзесяць — у Тамары Лазаковіч. Сяброўкі па камандзе, сяброўкі наогул, на мінскім гімнастычным памосце яны вялі бескампрамісную барацьбу не толькі паміж сабою. Дзесяць гадоў гімнастычны трон займалі спартсменкі з Чэхаславакіі і ГДР. І восць цяпер, калі здавалася, што мастацтва Турышчавай і Лазаковіч не падлягае сумненню, у іх спрэчку ўмяшалася спрактыкаваная гімнастка з ГДР Эрыка Цухольд. На другі дзень спаборніцтваў, калі разыгрываліся медалькі па асобных снарадах, яна пераўзышла нашых спартсменак у практыкаваннях на бярвяне. Аднак па суме ачкоў набраных за два дні, яна аказалася трэцяй.



вым, што разам з жыццём уладна ўвайшло ў яе сённяшні быт і парадкі. Гэта аповесць пра любоў да зямлі, на якой чалавек нарадзіўся і вырас, пра любоў да людзей, сярод якіх жывеш, пра адказнасць перад гэтымі людзьмі.

З серыі «Першая кніга паэта» выйшлі амаль адначасова тры зборнікі маладых аўтараў — Марыі Шаўчонак «Белая ластаўка», Ніны Шкляравай «Мая вёска» і Міколы Мінчанкі «Зялёны звон». Іх вершы друкаваліся ў часопісах і газетах. Яны звярнулі на сябе ўвагу нашай моладзі.

Першыя кнігі маладых паэтаў вызначаюцца канкрэтнасцю і дакладнасцю ў апісанні роднай прыроды, жыцця нашых сучаснікаў.





На п'едэстале гонару — Тамара Лазаківіч. На другім месцы — Людміла Турышчава, на трэцім — Зрына Цухольд.
Фота І. Юдаш.

У першы дзень чэмпіянату, калі спартсменкі спаборнічалі ў шматбор'і (на чатырох снарадах), усе прарочылі лаўры абсалютнай чэмпіёнкі кантынента нашай Лазаківіч. Яна была крышку лепшая за Турышчава і ў апорных скачках, і на бярвяне, і на бруках. І раптам у вольных практыкаваннях Людміла паказала такое, што ахнулі нават самыя дасведчаныя. «Выхадны марш» яна выканала з вялікім натхненнем, іскрыста, чотка, выразна, нібы задаўшыся мэтай яшчэ раз даказаць, што мастацтва танца і спорту — неразрыўныя. 9,9 бала. Усяго на 0,1 ніжэй абсалютна вышэйшай ацэнкі! Гэта дазволіла ёй параўнацца з Тамарай, і сяброўкі, абняўшыся, разам сталі на вышэйшую прыступку п'едэстала пашаны. Упершыню ў гісторыі гімнастыкі на адным чэмпіянаце дзвюм удзельніцам прысвоена званне абсалютных чэмпіёнак. Абедзве ўзнагароджаны і залатымі медалямі.

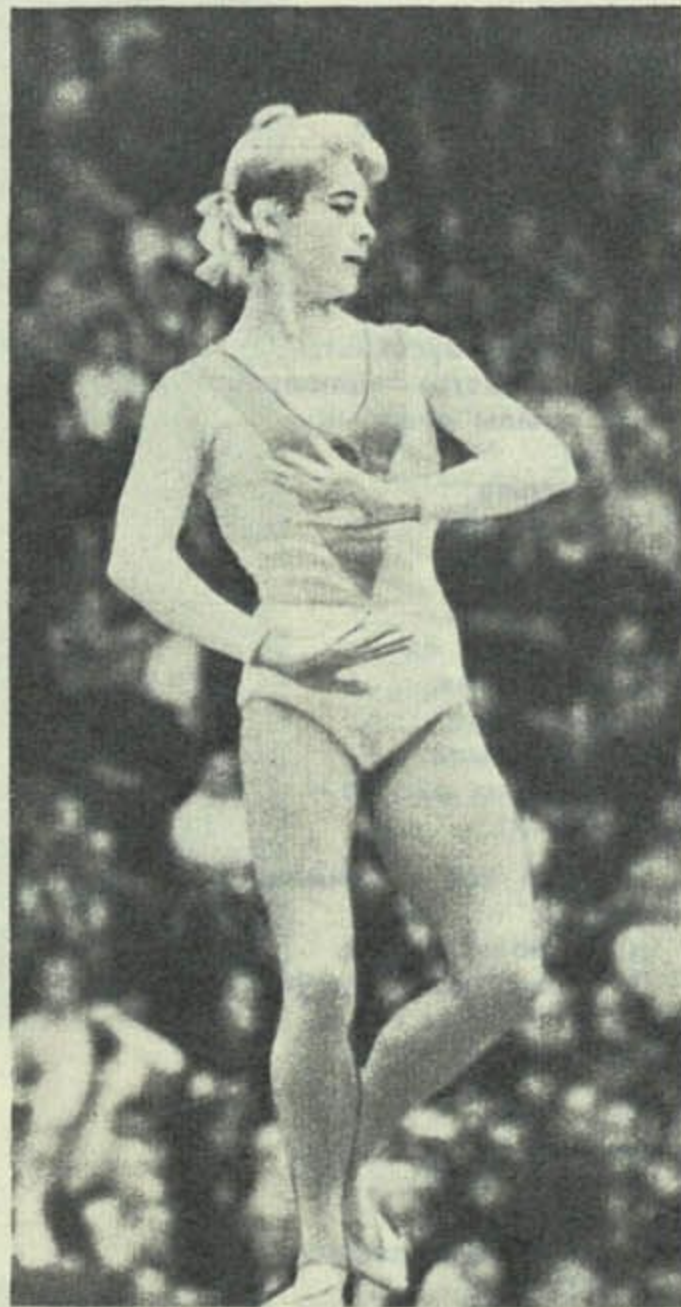
У спаборніцтвах на асобных снарадах Людміла і Тамара таксама падзялілі пераможніцтва і «золата», і «серабро»: Турышчава заваявала залатыя медалі ў апорным скачку і вольных практыкаваннях, Лазаківіч — сярэбраныя; залатыя медалі за практыкаванні на бярвяне і бруках здабыла Лазаківіч, сярэбраныя — Турышчава. І пераходны Кубак Еўропы застаўся ў Савецкім Саюзе. Ён уручаны Людміле Турышчавай, спартсменцы, якая мае самую высокую ацэнку за вольныя практыкаванні.

Пяць разоў пад купал мінскага Палаца спорту ўзнімаліся Дзяржаўныя флагі СССР і ГДР, пяць разоў прагучаў Гімн Савецкага Саюза, абвясціўшы аб перамозе савецкай школы гімнастыкі...

Менш года засталася да адкрыцця Алімпійскіх гульняў у Мюнхене. Савец-

кім гімнасткам неабходна пацвердзіць там званне наймацнейшых. Абсалютным чэмпіёнкам Еўропы Тамары Лазаківіч і Людміле Турышчавай трэба будзе ўжо вясной на чэмпіянаце краіны вытрымаць яшчэ больш складаны экзамен — адстаць права на ўдзел у Алімпіядзе ў складзе савецкай каманды.

Д. БОЛДЫРАУ



Выступае Тамара Лазаківіч.

Выступае Людміла Турышчава.
Фота В. Церахава



ЗОРКА

Неўзабаве ў выдавецтве «Беларусь» выйдзе ў свет паэтычная анталогія беларускай інтымнай, любоўнай лірыкі. Па сутнасці ўсе беларускія паэты будуць прадстаўлены ў ёй, уся беларуская паэзія ў яе спрабах раскрыцця найглыбейшага і найтанчэйшага, найярчэйшага і найчалавечнейшага пачуцця. А назву кніга будзе мець «Зорка Венера».

Летась назва «Зорка Венера» замільгала і ў афішах Беларускага дзяржаўнага опернага тэатра.

Але насамперад быў усяго толькі верш. Пад назвай «Раманс», і надрукаваны ён быў у кнізе «Вянок», якая выйшла ў свет у Вільні ў 1913 годзе. Кнігу, верш напісаў Максім Багдановіч.

Сёння вобраз самога паэта — барацьбіта за светлую будучыню свайго народа, чалавека надзвычай абаяльнага, гарманічнага, высакароднага — увайшоў у савецкае мастацтва. Опера Ю. Семянякі на лібрэта А. Бачылы заваявала сімпатыі не толькі мінскага слухача, яна знайшла цёплы прыём і на сцэне маскоўскіх тэатраў.

Сёння вершы і песні паэта ведаюць у Беларусі ўсе, — яны здабылі ўсенароднае прызнанне.

Ды мала шчасця выпала ў жыцці самому творцу незабытых песень. Маці Максіма Багдановіча памерла, калі яму было пяць гадоў. З васемнаццаці гадоў ён хварэў туберкулёзам і памёр ад яго ў дваццаціп'яці-

УЛАДЗІСЛАВА Францаўна Луцэвіч увайшла ў гісторыю нашай бацькаўшчыны не толькі як жонка і паплечніца Янкі Купалы, але перш за ўсё як актыўны грамадскі дзеяч, выхавальца нашай дзетвары, чалавек, які ўсё сваё жыццё, да апошняй хвілі, аддаў служэнню Радзіме.

Нарадзілася Уладзіслава Францаўна ў м. Вішнева на Ашмяншчыне (цяпер Валожынскі раён). Бацька яе, Францішак Станкевіч, працаваў лясным аб'ездчыкам у Каралінаве (5 км ад Вішнева), а маці, Эмілія Станкевіч, — настаўнічала, выкладала французскую мову. Яна была членам Польскай сацыялістычнай партыі і сімпатызавала маладому нацыянальнаму руху беларускага народа. Уладзіслава бачыла, з якім натхненнем працуе маці, бачыла, як паважалі і любілі яе вучні. «І да сённяшняга дня, — піша ў сваіх успамінах Канстан-

ВЕНЕРА

гадовым узросце ў Ялце, у маі 1917 года, так і не дачакаўшыся здзяйснення сваіх мар.

Ад маці — Марылі Апанасуны атрымаў у спадчыну Максім Багдановіч чуласць душы, паэтычны дар. Гэта падкрэсліваў і бацька Адам Ягоравіч Багдановіч — вядомы беларускі этнограф, які таксама не мог не паспрыць развіццю сынавага таленту. Ён пісаў: «Па складу свайго характару, мяккага і жаночага, па веселасці свайго норава, жвавасці, спагядлівасці і ўражлівасці, па паўнаце і трапнасці назіранняў, па сіле ваабражэння, пластычнасці і разам з тым жывапіснасці прадуктаў яго творчасці ён больш за ўсё нагадваў сваю маці».

Час, у які давялося жыць, працаваць, пісаць Багдановічу, гэта 1907—1917 гады, калі пасля паражэння рэвалюцыі 1905—1907 гадоў над усёй Расіяй распасцёрла чорна-савіныя крылы рэакцыя, калі Беларусь цяжка пакутавала ад сацыяльнай нядолі, нацыянальнага прыгнёту. Мяккая, пяшчотная натура, народжаны для цеплыні і спагады, менш за ўсё змог зазнаць іх паэт. І ён стаў іх шукаць — для сябе і для іншых. Шукаючы, ён вырастаў у грамадзяніна, у барацьбіта — за разняволенне мужыка, чалавека, народа, чалавецтва.

Першыя ж вершы паэта — «Краю мой родны! Як выклаты богам...», «3 песняў беларускага мужыка» — сталі выражэн-

нем паднявольнага становішча народа, чалавека-працаўніка. Горкім болем, вялікім грамадзянскім смуткам поўніліся яны. Не могуць знайсці душэўнай патолі свайму гору ў роднай маці, паэт звяртаўся да Маці-Краіны, да родных крыніц, да вобразу мілых васількоў, у якіх увасабляў вобраз Маці-Беларусі. Вера ў будучыню, у жыватворныя сілы народнага духу, у вечнасць родных крыніц акрыляла, бадзёрыла дух, улівала новыя сілы ў яго грудзі.

І — тут гэта асабліва хочацца падкрэсліць — было яшчэ захапленне той красою і дабротой, чалавечнасцю і летуценнасцю, якія чалавечы геній увасобіў у часы вялікага Адраджэння ў вобразах мадоннаў. Была Сіксіцкая мадонна, мадонна Рафаэля, падараваная бацьку Максіма Багдановіча Максімам Горкім, калі сям'я жыла ў Ніжнім Ноўгарадзе... Тады Адам Ягоравіч, жанаты на Аляксандры Пешкавай, роднай сястры жонкі А. М. Горкага, быў асабліва блізка з Максімам Горкім у сваёй дружбе. Гэты вобраз натхніў М. Багдановіча на асобны раздзел у яго «Вянку», які так і называўся — «Мадонны». Перад жанчынай як носьбітам вышэйшых ідэалаў — мацярынства, духоўнай прыгажосці і непартурнай у сваім харакце дзявоцкасці, душэўнай шчодрасці, самаахвярнасці дзеля роду чалавечага — перад усім гэтым нізка схіляў голаў Максім Багдановіч, самы найвялік-

шы ў нас ва ўзнясенні паэтычнага вобразу жанчыны. Вобразы мадонны сцвярджалі для паэта, што прыгажосць і дабро на свеце вечныя. І як мог не верыць Багдановіч у перамогу справядлівасці і праўды, калі краса і дабро вечныя!..

І разам з тым пяшчотны сын, замілаваны паклоннік мадоннаў, стаў стваральнікам вобразаў непакорнага бунтарнага Максіма ў паэме «Максім і Магдалена», гераічнага, самаахвярнага Страцім-лебедзя — у баладзе «Страцім-лебедзь», набатнага, глыбокапатрыстычнага верша «Пагоня». Імі ён заклікаў да актыўнай, непасрэднай барацьбы за волю, праўду, красу, дабро.

І роднай сям'і не заўсёды ўдавалася зразумець М. Багдановіча ў яго захапленні беларускай паэзіяй. І, такім чынам, можна гаварыць, што ён шмат у чым адчуваў сябе на свеце адзінокам. Падкрэслім гэта зноў — перш за ўсё жанчыны аказваліся поруч з ім у яго адзіноцтве, перш за ўсё яны яго разумелі, падтрымлівалі. Сярод іх была і родная цётка Багдановіча, хросная маці. Даведаўшыся пра захапленне свайго пляменніка паэзіяй, яна стала на свае грошы выпісваць яму «Нашу ніву», дзе друкаваліся Янка Купала, Якуб Колас. Была і стрыечная сястра Аня Гапановіч. Яна, хоць і не адказала ўзаемнасцю на каханне паэта, але перакладзеныя ім спецыяльна для яе вершы — зборнічак на рускай мове «Зеленя», прыняла ўсё ж з прызнаннем. Была дачка вядомага дарэвалюцыйнага пісьменніка Ядвігіна Ш. В. Лявіцкага, з якою доўгі час перапісваўся паэт. Была Зоська Верас — Людвіка



Антоніўна Сівіцкая, з якой паэт пазнаёміўся ў кастрычніку 1916 года ў Мінску і якая сёння з'яўляецца аўтарам цікавых успамінаў пра тыя апошнія пяць месяцаў, якія паэт правёў у Мінску...

Зорка Венера ўзышла над
зямлёю,
Светлыя згадкі з сабой
прывяла...
Помніш, калі я спаткаўся з
табою,
Зорка Венера ўзышла.

У журботнай летуценнасці, з успамінамі пра самае светлае спяваем мы сёння гэтыя багдановічавскія радкі. Яны — прызнанне ў любові, паэтва падзяка за светласць душ усім тым, хто быў на яго шляху — і перш за ўсё прызнанне, падзяка вам, жанчыны! Зорка Венера — зорка паэта нязгасна гарыць на небасхіле беларускай паэзіі. Яна ўзгараецца перад усімі новымі пакаленнямі людзей — і чаруе, і радуе, і натхняе!

Алег ЛОЙКА

ЦЁЦЯ УЛАДЗЯ

цыя Буйло, адна з вучаніц Эміліі Станкевіч, — з глыбокай любоўю і пашанай успамінаю маю лагодную і строгаю, добрую і патрабавальную настаўніцу». Пра першую сустрэчу з дачкой свайго настаўніцы Уладзіслава Станкевіч Канстанцыя Буйло ўспамінае: «...Я ўбачыла ў садку, пад расцвіўшымі яблынямі, прыгожую маладую дзяўчыну ў доўгай цёмнай сукенцы, з іскрыстымі блакітнымі вачыма, з ясным ружовым тварам, з доўгімі, амаль да кален, тоўстымі, пышнымі залатымі косамі. Ой, і прыгожай на дзіва была тады Уладка! Дзіўна гарманіравала яе краса з гэтымі расцвіўшымі яблынямі... Яна была спакойная, простая, лагодная і нейкая незвычайна чужая. Я не помню, каб мне калі ў жыцці было з кім так лёгка і добра з першай

хвілі знаёмства. Мы адразу загаварылі так, быццам былі знаёмы даўно».

Уладзіслава Францаўна Луцэвіч і Канстанцыя Антонаўна Буйло.



Простая беларуская дзяўчына атрымала экстрэнам сярэдняю адукацыю ў Вільні, скончыла двухгадовыя педагогічныя курсы ў Варшаве, а з 1908 па 1915 год працуе настаўніцай-выхавальніцай дзіцячых устаноў у Вільні, якія падпарадкоўваліся так званаму «Таварыству апыкуства над беднымі». Адначасна Уладзіслава Францаўна ўдзельнічае ў нелегальных школьных гуртках для рабочай моладзі на беларускай і польскай мовах, за што двойчы (у 1909 і 1911 гадах) прыцягвалася да судовай адказнасці. Піша вершы і друкуе іх пад псеўданімам «Владычанка».

У той час у Вільні адчуваўся бурны імпульс жыцця. Беларусь абуджалася. Выходзіла газета «Наша ніва», існавалі «Беларускае выдавецкае таварыства», кнігарня, выдавалася сельскагаспадарчая газета «Саха», настаўнікі і студэнты распаўсюджвалі беларускае



Кадр з кінафільма «Антра-
цыт».

«Белая птушка з чорнай меткай» — новая каларавая шырокафарматная мастацкая кінастужка, яна пастаўлена рэжысёрам Юрыем Ільенкам на Кіеўскай кінастудыі імя А. П. Дажэнікі. У аснову фільма пакладзены лёс беднай будавінскай сям'і Званароў. Вельмі не проста складаюцца адносіны паміж блізкімі па крыві, але да-

лёкімі па выбары сваёй мэты людзьмі. У галоўных ролях здымаліся Іван Мікалайчук, Наталля Наум, Ларыса Кадачнікава, Багдан Ступак, Аляксандр Плотнікаў, Юрый Мікалайчук. На VII Маскоўскім міжнародным кінафестывалі фільм «Белая птушка з чорнай меткай» удастоена Залатога прыза.

Выпускаецца на экраны рэспублікі новая мастацкая кінастужка «Антрацыт», створаная на кінастудыі «Масфільм» па сцэнарыі Эдуарда Валадарскага. Вось што расказвае пра гэту карціну рэжысёр — пастаноўшчык Аляксандр Сурын: — Наш фільм прысвечаны аднаму дню жыцця шахцёрскай брыгады. Ён задуманы як рад кінанавел. Кожная з іх расказвае пра аднаго з шахцёраў. У той дзень, калі брыгада рыхтуецца паставіць новы рэкорд, прыязджае вызвалены з турмы член брыгады Мікалай Міронаў. У свой час праз яго надбайнасць загінуў бацька брыгадзіра Генадзя Глухоўскага. Шахта — адзіная надзея Міронава, без брыгады ён не ўяўляе жыцця. Лёс гэтага чалавека вырашаецца ў вострай прынцыповай спрэчцы паміж брыгадзірам Глухоўскім і парторгам шахты Журбаком. Шэсць кінанавел, якія складаюць фільм, — гэта шэсць чалавечых лёсаў і характараў. Наша мэта паказаць, як у вострых

канфліктах і сутыкненнях цэментуецца працоўны калектыў. Галоўныя ролі выконваюць Раман Грамадскі, Юрый Назараў, Аляксандр Збруеў, Жана Прахарэнка, Уладзімір Заманскі. * Новая каларавая двухсерыйная шырокаэкранная мастацкая кінакарціна «Дзянісца вялікага майстра» пастаўлена рэжысёрам В. Табліашвілі і Д. Абашыдзе на кінастудыі «Грузія-фільм» паводле матываў аднайменнага рамана Канстанціна Гамсахурдыя. Яна прысвечана будаўніку храма Светыцхавелі — выдатнаму дойдліву Арсанідзе. На фоне вострых сацыяльна-палітычных супярэчнасцей важнага перыяду грузінскай гісторыі, які адносіцца да XI стагоддзя, разгортваецца глыбокі канфлікт мастака з часам. Жыццё Арсанідзе паказана як трагедыя вялікага мастака і грамадзяніна ва ўмовах феадальна-манархічнай тыраніі. Фільм жыва пераклікаецца з сучаснасцю, уводзіць у кола агульна-

друкаванае слова. Актывісткай у гэтай пачэснай справе была Уладзіслава Францаўна.

У Вільні адбылася першая сустрэча Уладзіславы Францаўны з вядомай беларускай паэтэсай Цёткай (Алаісай Пашкевіч), тут яна яшчэ больш пасябрала з Канстанцыяй Буйло, пазнаёмілася з Максімам Багдановічам і Сяргеем Палуянам, Змітраком Бядулем, тут упершыню сустрэлася з Янкам Купалам.

Было гэта ў 1912 годзе. Аб першай сустрэчы Уладзіслава Францаўна з хваляваннем расказвала наведвальнікам музея Янкі Купалы:

«Першая мая сустрэча з Янкам Купалам адбылася ў Вільні, у Беларускай кнігарні, па Завальнай вуліцы, 7. Даведаўшыся, што Янка Купала знаходзіцца там, нас чалавек 10—15, у тым ліку Цётка, Ядвігін Ш., Бядуля і іншыя, пайшлі яго пабачыць...» І з гэтай першай сустрэчы Уладзіслава Францаўна «з маладосці ў глыбокую сталасць з родным Янкам ішла крок у крок».

Трыццаць чатыры гады — такі педагогічны стаж Уладзіславы Францаўны. Трыццаць чатыры гады штодзённых клопатаў і хваляванняў, радасцей і перамог. Любімага занятку — работы з дзецьмі — яна не пакідала ўсё жыццё. Дзе б ні былі яны з Купалам (пажаніліся ў 1916 годзе): у Маскве, Вільні, Полацку, Смаленску, Мінску — Уладзіслава Францаўна аддавала свае сілы і ўменне выхаванню маладога пакалення. Да-

школьны інспектар, педагог-выхавацель паказальнага дзіцячага сада № 8 у Мінску, педагог-метадыст у Мінскім Палацы піянераў, літработнік дашкольнага радыёвяшчання Беларускага радыё... А колькі падрыхтавана і выдадзена ёю кніжак для дзяцей! У 1928 годзе Беларускае дзяржаўнае выдавецтва выпускае апрацаваную Уладзіславай Францаўнай казку «Як жабы абараніліся ад бусла», у 1938 годзе выходзіць зборнік «Народныя дзіцячыя песенькі», казка «Пых». У 1940 годзе Уладзіслава Францаўна Луцэвіч складае і выдае «Зборнік вершаў для дашкольных устаноў».

1941 год. Вялікая Айчынная вайна. Вораг набліжаўся да Мінска. Уладзіслава Францаўна і Янка Купала вымушаны былі пакінуць родную Беларусь. Жудасці, пакуты людскія, якія яны бачылі на сваім шляху з Мінска, да глыбіні душы ўзрушылі Янку Купалу. І ў гэты час Уладзіслава Францаўна знаходзіць у сабе сілы, каб падбадзёрыць і заспакоіць свайго мужа. Тут ёй дапамагла і сама Масква, якую Купала вельмі любіў, бо яна заўсёды ўзнямала яго настрой, працаздольнасць. Ён піша артыкулы, вершы, поўныя гневу і нянавісці да ворага-чужынца, выступае на 1-м Усеславянскім мітынгу. А Уладзіслава Францаўна прымае самы актыўны ўдзел у рабоце маскоўскай супрацьпаветранай абароны. Нясе начныя дзяжурствы і за сябе і за Янку Купалу.

Яе кіпучая натура шукала актыўнай дзейнасці, працы на ка-

рысць абароны. Яна не магла сядзець без справы, такі ў яе характар.

Фашысты рваліся да Масквы, бамбёжкі амаль не спыняліся. Купала з Уладзіславай Францаўнай пераязджаюць у Казань. Нават у гэтыя суровыя дні, знаходзячыся за межамі Беларусі, у рабочым пасёлку Печышчы пад Казанню, Уладзіслава Францаўна не разлучаецца з дзетварой, працуе ў дзіцячых установах. Наладжвае сувязь з пляменнікамі Купалы, якія знаходзіліся ў эвакуацыі і на фронце, падтрымлівае іх маральна і матэрыяльна. Вядзе перапіску з блізкімі і сябрамі Янкі Купалы.

І раптам прыйшла вестка аб заўчаснай смерці Янкі Купалы, самага блізкага чалавека. Гэту вялікую страту было вельмі цяжка перажыць. Але яна трымалася мужна, як заўсёды ў цяжкія минуты жыцця. У жалобныя дні Уладзіслава Францаўна не аставалася адна. Побач з ёю былі беларускія пісьменнікі, сябры яе і Купалы. Яны і дапамаглі ёй выстаяць, перажыць, знайсці сілы прадоўжыць жыццё купалаўскаму слову, захаваць яго спадчыну для пакаленняў.

Якуб Колас у пісьме ад 8 жніўня 1942 года пісаў Уладзіславе Францаўне: «Ад усяго сэрца выказваю Вам маё сардэчнае спачуванне ў Вашым вялікім горы — гаруем усе мы». А ў наступным пісьме Якуб Колас раіць Уладзіславе Францаўне: «...Ды трэба ўсё ж узяць сябе ў рукі і пагадзіцца з фак-

там, супраць якога мы бяссільны. Сваё жыццё да канца прысвяціце памяці дарагога для Вас і для нас усіх чалавека і дбала збірайце і захоўвайце ўсё, каб паўней захаваць для патамкаў вялікага песняра...» Сваю дапамогу прапанаваў у пісьме Аляксандр Фадзееў. А Міхась Лынькоў ужо клапаціўся аб выданні зборніка Купалы, які выйшаў на рускай мове ў 1943 годзе.

І як ні цяжка было перажываць гора вялікай страты, Уладзіслава Францаўна дзякуючы падтрымцы сяброў знайшла ў сабе сілы, каб збіраць для нашчадкаў спадчыну Янкі Купалы. Яна — адказны сакратар камісіі па ўвекавечанні памяці Янкі Купалы пры Акадэміі навук БССР (1943—1945), затым (1945—1960) дырэктар Літаратурнага музея Янкі Купалы.

Уладзіслава Францаўна пачала збіраць усё, што магло адлюстроўваць жыццёвы і творчы шлях Я. Купалы. Шукала рукапісы Янкі Купалы і знаходзіла іх — у Вільні, Кіеве, Днепрапятроўску, у рэдакцыях газет і часопісаў, у прыватных асоб. Звярталася да сяброў Купалы за пісьмамі, за яго кніжкамі — бо ўсё, што было ў іх дома ў Мінску, згарэла ў першыя дні вайны. На яе покліч адгукнуліся пісьменнікі з розных куткоў нашай краіны.

Увесь жар свайго клапатлівага сэрца, усю сваю душу аддае яна справе ўвекавечання памяці паэта, стварэнню Літаратурнага музея Янкі Купалы. Па крупіцы яна збірала экспанаты

чалавечых праблем. Ён сцвярджае неўміручасць творчага генія чалавека, вернасць айчыне.

У галоўных ролях выступаюць Атар Мегвіне-тухуцэсі, Соф'я Магала-швілі, Васо Гадзіяшвілі, Анакій Васадзе.

*

Калярова літоўская шырокаэкранная маста-

кая кінастужка «Гэтая праклятая панорлівасць» створана рэжысёрам Альгірдасам Даусам паводле матываў кнігі класіка літоўскай літаратуры Юозаса Тумаса-Вайжгантаса «Дзядзькі і цёткі».

І яшчэ адна новая работа літоўскіх кінематографістаў — мастацкая кінакарціна «Камень на камень». Аўтары сцэнарыя

Р. Вабалас і П. Яцкявічус, рэжысёр — пастаноўшчык Раймондас Вабалас. У ім уваскрашаюцца падзеі далёкага мінулага ў Літве, жорсткі час прыгонніцтва.

*

Будуць дэманстравацца новая мастацкая кінастужка «Два дні цудаў»

вытворчасці Маскоўскай кінастудыі імя М. Горькага (пра тое, як дзесяцігадовы Грыша стаў нечакана дарослым, а яго бацька — дзіцем і што з гэтага атрымалася), туркменская кінааповесць «Кліч пустыні» (аб пошуках маладым чалавекам свайго месца ў жыцці), грузінская кінакарціна «Я следчы...» пра складаную і захапляльную рабо-

ту супрацоўніка крмінальнага следства.

*

З замежных кінафільмаў можна будзе прагледзець: «Капітан Корда» (Чэхаславакія), «Веласіпедысты» (Югаславія), «Хлопчыкі з вуліцы Пала» (Венгрыя), «Пан Крушо ў Нью-Йорку» (Францыя).

Р. КРОПЛЯ



Кадр з кінафільма «Белая птушка з чорнай меткай».



Кадр з кінафільма «Камень на камень».

будучага музея, кожны аркуш і кожны радок твораў Купалы.

А ў верасні 1945 года былі ўжо наведвальнікі. І гэты быў плён клопатаў Уладзіслава Францаўны і першых супрацоўнікаў музея — Алесі Александровіч і паэта Валянціна Таўлая. Усё, што было звязана з імем Янкі Купалы, цікавіла і турбавала руплівую гаспадыню музея. Яна арганізоўвала вечары памяці Янкі Купалы, купалаўскія чытанні, гутаркі, наладжвала ў калгасах сустрэчы, канцэрты. Гэта пры яе дапамозе выйшла ў свет шасцітомнае выданне збору твораў Янкі Купалы. Уладзіслава Францаўна ўваходзіла ў склад рэдакцыйнай калегіі гэтага і наступнага выданняў АН БССР. Вялікую працу прарабіла яна, каб тое, што сабрана ў музеі, было не толькі ашчадна захавана, але і стала здабыткам даследчыкаў пры вывучэнні жыцця і творчасці Янкі Купалы. Яна з'яўляецца аўтарам цэлага шэрагу артыкулаў і ўспамінаў пра Янку Купалу, Змітрака Бядулю, Цётку, Яна Райніса і інш. Вусныя і пісьмовыя ўспаміны цёці Уладзі дапаўнялі і пашыралі нашы ўяўленні аб Купалу, аб тым асяроддзі, у якім рос і мужнеў яго талент. Сваёй дзейнасцю Уладзіслава Францаўна прадаўжала вялікую справу народнага песняра.

«Пры сустрэчах з гэтым цудоўным чалавекам, — успамінае народная артыстка СССР Л. П. Александровіч, — прападалі і стомленасць і дробяз-

ныя клопаты, заўсёды ўзнікала жаданне жыць у поўную сілу, яшчэ больш настойліва і ўпарта працаваць». Пра выключную абаяльнасць Уладзіславы Францаўны гаварылі ўсе, хто хоць аднойчы з ёю сустрэўся.

І дзе б яна ні была, куды б ні ездзіла: ці то да ўкраінскіх сяброў, ці ў братнюю Літву, ці ў Польшчу, на Беласточчыну, — усюды яна ачароўвала людзей сваёй веселасцю, энергіяй, душэўным характарам. «Было ў ёй нешта рэдкае, што абуджае сімпатыю адразу», — пісалі пра яе польскія знаёмыя.

Здароўе Уладзіславы Францаўны ўсё горшала і горшала, але ўсе думы яе былі аб музейнай працы. Як размясціць новую экспазіцыю музея ў новым памяшканні, што новае адлюстраванне ў гэтай экспазіцыі — гэтымі хваляваннямі жыла яна да апошняй хвілінкі свайго жыцця. Пасля працоўнага дня ў музеі, прыйшоўшы дадому, яна працягвала вялікую работу з прыхільнікамі творчасці Янкі Купалы, да позняй ночы, схіліўшыся над пісьмовым сталом, адказвала на пісьмы. А яны цяклі ў яе сціплую кватэру з усіх куткоў Савецкага Саюза. Пісалі школьнікі, настаўнікі, студэнты, калгаснікі і рабочыя — усе, каго хвалявала неўміручае слова Янкі Купалы.

У пісьмах да яе былі і падзяка, і просьба даць парад, і неабходнасць адчуць падтрымку, і захапленне яе ўменнем жыць і працаваць. «У Вас, дарагая Уладзіслава Францаўна, —

пісаў народны паэт Латвіі Ян Судрабкалі, — мы навучыліся многім добрым рэчам, — весела і нястомна працаваць, быць маладымі наперакор гадам, усё аддаваць адной высокай мэце».

Па ўсёй Беларусі, у розных галінах народнай гаспадаркі і культуры працуюць людзі, якіх у маленстве выхоўвалі яе пяшчотныя рукі. Шмат цёплых слоў атрымлівала яна ад тых, каго ўпершыню знаёміла з характарам беларускага краю, ад тых, каго яна выводзіла ў жыццё. Яны, як і ўсе яе сябры, знаёмыя, любоўна называлі Уладзіславу Францаўну «Наша цёця Уладзя». Так яе называлі і дзеці і дарослыя, нават яе аднагодкі. Яе любілі і паважалі ўсе.

Пісьменнікі Беларусі і іншых брацкіх рэспублік высока цанілі Уладзіславу Францаўну як добрага знаўцу і нястомнага прапагандыста беларускай літаратуры. Цаніў яе плённую дзейнасць і наш савецкі ўрад. Два ордэны «Знак Пашаны», медалі, граматы, званне заслужанага дзеяча культуры БССР — такое прызнанне працы гэтага энтузіяста народнай асветы і беларускай культуры.

Больш дзесяці гадоў мінула з таго часу, як не стала Уладзіславы Францаўны. Але пройдуць яшчэ дзесяткі гадоў, а яна па-ранейшаму будзе крочыць побач з незабыўным Янкам Купалам у вечнасць, у жыццё.

Я. РАМАНОВСКАЯ

Што можа быць большай узнагародай для чалавека, як не ўсведамленне, што ён штосьці прынёс для грамадства!

М. І. Калінін

Ніводная справа не стамляе так, як безработца.

Руская прыказка
Бяздзейнае жыццё не можа быць чыстым.

А. П. Чэхаў

Можа быць дружба без кахання, але нікчэмнае тое кахання, у якога няма дружбы.

М. Астроўскі

Трэба любіць тое, што любіш, і тады праца — нават самая грубая — узвышаецца да творчасці.

М. Горкі

Ніякая знешняя прыгажосць не можа быць поўнай, калі яна не ажыўлена прыгажосцю ўнутранай.

В. Гюго

Для таго, каб зразумець іншага, трэба самому перажыць шмат. Чалавек, які сам не перажываў моцных эмоцый, сам не думаў, — не зразумее і іншага.

Н. К. Крупская

Усе перамогі ў жыцці пачынаюцца з перамогі над самім сабой.

Народная мудрасць

Трэба вучыцца ў школе, але яшчэ больш трэба вучыцца пасля выхаду са школы.

Д. Пісараў

Шчасце людзей у жыцці, а жыццё ў працы.

Л. М. Талстой

Станіслаў ШУШКЕВІЧ

Жук-вартаўнік

Ноччу Жук сагнуўся ў крук,
Ды не спіць сабака Жук.
Дом і двор вартуе ён,
Як хто шасне ля вакон —
Брэша моцна, на ўвесь голас,
Аж дрыжыць усё наўкола.
Жук бадзёры, смелы, вёрткі,
Ён сарве зладзею порткі,
Ён бадзягу зваліць з ног
І не пусціць на парог.
Днём ён любіць расцягнуцца
У сваёй прасторнай будцы,
На саломе моцна спіць.
Просім Жука не будзіць.



Вось дык памочніца

Добра нам живеца з дзедам.
Я сяджу пасля абёда,
Мые посуд дзедка-дзед —
Смачны быў у нас абед...
Падмятае дзед падлогу,
Я стаю каля парогу.
Дзед нясе прадукты з крамы,
Побач я бягу таксама.
Дзед цюльпаны палівае,
Пра цюльпаны я спяваю.
Робім мы ўсё з дзедам самі —
Добра памагаем маме...



Мал. К. Ціхановіча.

Ніна ГАЛІНОЎСКАЯ

Ліса і Зай

За лісой спяшае Зай:
— Ліска, ліска, пачакай.
Дзе ты рана так была!
— Ды іду сабе з сяла.
— Ліска, ліска, што ў мяшку!
— На бліны нясу муку.

— Дай хоць крышку на кулеш...
Вельмі хутка ты ідзеш!
— Бо спяшаюся дахаты...
А мукі не так багата.
Тут з мяшка:
— Ку-ка-рэ-ку-у!
— Супакой, Ліса, «муку»!



Пасварыліся

Трэніроўка, трэніроўка!
Зай імчыцца ўслед за воўкам.
— С-с-с! — гамоняць лыжа з лыжай.
Горка ніжай, ніжай, ніжай.
Заяц воўку наўздагон:
— Тармазі, не ўрэжся ў клён!
Трэск... І воўк пад клёнам — шмяк!
— Я ж казаў табе, дзівакі..
— Ты мне позна крыкнуў, Зай.
Лыжы мне свае давай!

Ты — нягоднік, шарачок,
Позна крыкнуў назіраюч.
— Што ты, воўк, хіба так можна!
Ты жартуй, ды асцярожна!
— Давяраў любому зверу,
А табе, касы, не веру!
— Ты не верыш! — І не вер.
Я скажу табе цяпер:
Трэба думаць, воўк, самому.
Будзь здароў, а я — дадому!

АЛКАГОЛЬ І ПАТОМСТВА

Аднаго разу мне давалася чуць размову некалькіх жанчын.

У адным з харчовых магазінаў маладая кабеціна, купляючы прадукты, папрасіла дзве бутэльні гарэлкі. Бабуля, што стаяла побач, зазначыла, што віно добра для здароўя, яно ўмацоўвае сілы і што добра даваць патрошку віна дзецям.

Між пакупнікмі завязалася размова.

Адна жанчына расказала: яе муж, калі вып'е, таксама паўтарае, што віно карысна не толькі дарослым, але і дзецям. У іх двое сыноў, і дзеці стараюцца ва ўсім пераймаць бацькаў прыклад. Старэйшы сын, школьнік Гена, можа выпіць некалькі чарак віна. І малому Федзю таксама хочацца віна: крычыць, патрабуе. Ну і дасі яму трошкі, каб хаця адчапіўся.

Горка чуць такія размовы! Страшна за гэтых дзяцей і падлеткаў, за іх здароўе і будучыню. Хіба можна гаварыць пра карысць алкаголю для здароўя? Хіба невядома, да якіх жаклівых вынікаў можа прывесці яго ўжыванне! Мусіць, маці, бабулі і іншыя асобы, якія даглядаюць дзяцей, мала ведаюць, як шкодна ўплывае алкаголь на арганізм дзіцяці. Але ж людзям гэта было вядома яшчэ ў далёкія часы. Так, у старажытнай Грэцыі і Рыме мужчынам перад шлюбнай ноччу не дазвалялася піць спіртнога.

Шматлікія даследаванні вучоных пацвярджаюць, што алкагалізм бацькоў цяжка ўплывае на здароўе дзяцей. Жыццё дзіцяці пачынаецца значна раней за яго паяўленне на свет. Няма чаго дзівіцца нараджэнню непаўнацэннага дзіцяці, калі зачацце адбывалася пры ап'яненні бацькі або маці. З дапамогай спецыяльных даследаў высветлена, што нават праз гадзіну пасля ўжывання спіртнога напітку, хаця б ва ўмеранай колькасці, можна вы-

явіць алкаголь у палавых клетках мужчын і жанчын. І чым хутчэй пасля прыёму віна адбываецца зачацце, тым больш шкодны ўплыў алкаголю на плод.

Якія лёгкадумныя некаторыя звычай! Вясёлыя заручыны, вяселлі, што працягваюцца нярэдка па некалькі дзён, абавязкова суправаджаюцца выпіўкай. Бывае, што шмат п'юць і маладажоны, у нецвярозым стане пачынаецца іх шлюбнае жыццё. Над жыццём і здароўем будучага дзіцяці навісае пагроза.

Памятайце гэта, маладыя бацькі!

Вядома, што алкаголь аказвае таксічнае ўздзеянне на ўсе органы і тканкі. Аднак не ўсе клеткі пашкоджваюцца аднолькава: найбольш адчувальная да шкоднага ўплыву спіртных напіткаў нервовая сістэма і асабліва клеткі галаўнога мозгу. На працягу цяжарнасці атручальная сіла алкаголю застаецца скрытай, непрыкметнай, але з атручанага зародка развіваецца непаўнацэнны плод. Часам жанчына не можа захаваць цяжарнасць, адбываецца самаадвольны выкідыш.

А якое няшчасце — нараджэнне хворага дзіцяці! Такія дзеці слабыя і нежыццяздольныя, адстаюць у фізічным і разумовым развіцці або пакутуюць ад выродстваў.

Можа так пакутуюць толькі дзеці непапраўных алкаголікаў? Магчыма, рэдкія выпіўкі не ўплываюць на патомства? Безумоўна, не кожнага, хто выпівае, можна лічыць алкаголікам. Аднак нават умераныя, але сістэматычныя, на працягу доўгага часу, выпіўкі дарослых могуць шкодна ўплываць на іх патомства.

Прыкладам можа служыць гісторыя адной сям'і. Маладыя муж і жонка з нецярплівасцю чакалі дзіця. Нарадзіўся хлопчык, бацькі радаваліся першыню. Аднак неўзабаве іх напаткала вялі-

кае расчараванне. Хлопчык рос дрэнна, у яго маленькім тварыку і ў выразе вачэй было штосьці не характэрнае для нармальнага дзіцяці. Ён то грымаснічаў, то вымаўляў нечленападзельныя гукі. Не мог хадзіць, гаварыць, самастойна есці. Не раз бацькі звярталіся да ўрачоў з просьбай памагчы дзіцяці. Абследавалі бацькоў. Аказалася, што яны здаровыя, тут як быццам няма прычыны для нараджэння такога непаўнацэннага дзіцяці. Але высветлілася, што бацька кожны выхадны, а іншы раз і ў будні дзень з сябрамі п'е спіртное, як ён сам кажа, «ва ўмеранай колькасці», жонка таксама ад кампаніі не адстае. Гэтыя выпіўкі, нявінныя з пункту гледжання мужа і жонкі, і з'явіліся прычынай нараджэння такога дзіцяці.

Калі цяжарная жанчына выпівае, то праз 10—15 мінут алкаголь паяўляецца ў сасудах плода. Найбольшую шкоду наносіць алкаголь у першыя тры месяцы цяжарнасці, калі адбываецца працэс фарміравання органаў будучага дзіцяці. Вялікая небяспека яму пагражае, калі жанчына п'е сістэматычна. Але і невялікія дозы алкаголю таксама небяжаквыя для плода. Цяжарнай жанчыне нельга піць не толькі гарэлку і віно, але нават піва. Гэтая забарона датычыць і жанчын, якія кормяць, бо алкаголь пранікае ў малако.

У медыцынскай літаратуры апісана шмат прыкладаў, калі ў пітушчых маці або карміліц вырасцілі непаўнацэнныя дзеці. Вядомы выпадкі цяжкага атручэння грудных дзяцей малаком маці, якая выпіла піва.

Бытуе забабон, быццам ужыванне піва павялічвае колькасць малака ў жанчыны, якая корміць грудзмі. Аднак гэтага рабіць нельга, бо алкаголь паступае ў арганізм дзіцяці і наносіць яму шкоду. Дзіця робіцца неспакой-

нае, часам у яго могуць з'явіцца сутаргі. Апрача таго, малако гэтай жанчыны набывае спецыфічны пах і дзіця нярэдка адмаўляецца ад грудзей.

Расказваючы ўсё гэта маладым людзям, я іншы раз чуў пярэчанні. Некаторыя прыводзілі прыклады, калі нават пры вялікім і частым ужыванні бацькамі алкаголю дзеці нараджаліся здаровымі і вырасталі паўнацэннымі і добрымі людзьмі. Цяпер даказана, што алкагалізм па спадчыне не перадаецца. Праўда і тое, што шкодны ўплыў алкаголю не заўсёды закранае плод. Але хіба можна падвяргаць небяспецы сваё будучае дзіця і разлічваць на шчаслівую выпадковасць?

Зусім недапушчальна даваць алкаголь, хоць бы і ў нязначных колькасцях, дзецям. Бацькі часам памылкова лічаць, што дзеці пры некаторых захворваннях павінны атрымліваць у якасці лекавага сродку віно, напрыклад, кагор, партвейн, з дня на дзень даюць маленькім дзецям пры лёгкіх расстройствах стрававання віно або дадаюць каньяк да вады, малака. І наносяць здароўю дзяцей вялікую шкоду.

Адчувальнасць маленькіх дзяцей да алкагольнага яду надзвычай высокая. Дзеці, якім даюць віно, піва, робяцца зласлівыя, неспакойна спяць, хутка стамляюцца, ім часта баліць галава. Можа развіцца і значна больш цяжкае захворванне — эпілепісія.

Злоўжыванне алкаголем штурхае моладзь да заўчаснага палавога жыцця і да выпадковых палавых зносін. Вялікі працэнт злачынстваў звязаны з п'янствам.

З алкагалізмам неабходна настойліва і ўпарта змагацца, сурова караць тых, хто садзейнічае п'янству непаўналетніх, калечыць жыццё дзяцей.

Л. ЛАМАКА,
ст. навуковы супрацоўнік,
кандыдат медыцынскіх навук



ГУЛЯШ З ЯЛАВІЧЫНЫ

Нарэзаць невялікімі кавалачкамі 1 кг ялавічыны (мякаці), пасаліць, добра пасыпаць чорным перцам і абсмажыць у $\frac{1}{2}$ шклянкі тлушчу. Затым тлушч зліць, а мяса заліць гарачай вадой і варыць. Падсмажыць у тлушчы 5 сталовых лыжак мукі, пакуль не падрумяніцца, развесці мясным булёнам і, калі спатрэбіцца, даліць яшчэ вады. Гэтым вадкім соусам заліць мяса, пасаліць па смаку і даварыць на сярэднім агні да поўнай гатоўнасці.

Падаваць з варанай або смажанай бульбай.

збіць на густую пену, дадаць 1 сталовую лыжку цукру, збіваць яшчэ некалькі мінут, перамяшаць з масай. Дадаць сухары і пасаліць па смаку. Прыгатаванай начинкай запоўніць адтуліну ў грудзінцы і зашыць. Смазаць паверхню грудзінкі маслам, паставіць у нагрэтую духоўку і запячы. Калі грудзінка злёгка падрумяніцца, пасыпаць соллю і абпырскаць вадой. Гатовую грудзінку астудзіць і нарэзаць на лустачкі. Пакласці на блюда, абкласці салатай з зялёнага гарошку, упрыгожыць чырвоным перцам і зяленівам пятрушкі.

ЦЯЛЯЧАЯ ГРУДЗІНКА

2 кг цялячай грудзінкі, 5 яек, 100 г масла, $\frac{1}{2}$ шклянкі сухароў, 4 сталовыя лыжкі дробна нарэзанага зяленіва пятрушкі, соль і цукар, 1 сталовую лыжку масла.

Грудзінку памыць, надрэзаць плёўкі па рэбрах. Масла расцерці дабела, паступова дадаючы па аднаму жаўтку. Пышную масу перамяшаць з зяленівам пятрушкі, дадаць два пасечаныя крутыя яйкі. Яечныя бялкі

МАЛАДАЯ ЯЛАВІЧЫНА ТУШАНАЯ

Нашпігаваць зубкамі часнаку 1 кг маладой ялавічыны, пасаліць, нацерці молатым чорным перцам і абсмажыць з усіх бакоў у $\frac{1}{2}$ шклянкі тлушчу. Дадаць 3 цыбуліны, нарэзаныя колцамі і злёгка абсмажаныя. Уліць шклянку гарачай вады, пакласці 1 лаўровы лісток, 1 чайную лыжку чорнага перцу і тушыць. Гатовае мяса нарэзаць на кавалачкі і заліць працэджаным соусам, дадаўшы 3—4 ста-

КАНСУЛЬТАЦЫЯ ЮРЫСТА

Я загаловаў склада на базе гародніны, маю дваіх блізкіх узростам па 4 месяцы. Калі нарадзіліся дзеці, мяне перавялі на іншую работу, якая аплатаецца ніжэй. Ці захоўваецца за мной і на працягу якога часу сярэдні заробтак у сувязі з пераводам на іншую работу? Які дадатковы перапынак для кармлення дзяцей павінны мне прадаставіць?

г. Гродна.

Маці, якія кормяць грудзмі, і жанчыны, якія маюць дзяцей ва ўзросце да аднаго года, у выпадку немагчымасці выканання ранейшай работы пераводзяцца на іншую пасаду. Але за імі на ўвесь час кармлення дзіцяці або пакуль яно не дасягне ўзросту аднаго года, захоўваецца сярэдняя зарплата па ранейшай рабоце (артыкул 70 Асноў заканадаўства Саюза ССР і саюзных рэспублік аб працы).

Маці, якія кормяць грудзмі, і жанчынам, якія маюць дзяцей ва ўзросце да аднаго года, дадатковы перапынак для кармлення прадастаўляецца не менш адной гадзіны.

А. ХВАСТОУ,
кандыдат юрыдычных навук

ловыя лыжкі кіслага малака і 1 чайную лыжку сметанковага масла.

Падаваць з бульбяным пюрэ.

КРУТОНЫ З ВЯНДЛІНАЙ І СЫРАМ

Нарэзаць тонкімі лустачкамі белы хлеб і зрэзаць скарынку. Намазаць сметанковым маслам, пакласці зверху па кавалачку вяндрліны і сыру. Пакласці крутоны на змазаную маслам блыху і запякаць у гарачай духоўцы на працягу дзесяці мінут.

Гарніраваць нацёртай на тарцы морквай з сельдэрэем, запраўленай алеем і сокам лімона з дабаўленнем солі і перцу.

РУСКІЯ ПІРАЖКІ

Замясіць цеста з 1 кг мукі, 30 г дрожджаў, 2 шклянкі цёплай вады або малака, 2—4 сталовых лыжак сметанковага масла, адной сталовай лыжкі цукру і чайнай лыжкі солі. Цеста паставіць у цёплае месца, каб яно падышло, пасля крыху памясціць рукой і зноў даць яму падысці.

Гатовае цеста раскатаць пластам таўшчынёй $\frac{1}{2}$ сантыметра і выразаць з яго кружкі з дапамогай тонкай шклянкі. У сярэдзіну кожнага кружка пакласці начинку і зашчыпнуць піражкі. Гатовыя піражкі пакласці на змазаную маслам блыху на некаторай адлегласці адзін ад аднаго і выпякаць ва ўмерана гарачай духоўцы.

АЛАДКІ-ПІРАЖКІ



З цёплага малака (30—35°), дрожджаў, пшанічнай мукі прыгатаваць рошчыну. Па смаку пасаліць. Паставіць яе ў цёплае месца. Калі рошчына добра падымецца, узяць яе асцярожна лыжкай, каб не змяшаць пену, і пакласці на гарачую патэльню з маслам. На кожную аладку пакласці крыху якога-небудзь фаршу і заліць зверху другой лыжкай цеста. Падсмажыць з абодвух бакоў у масле да ўтварэння румянай скарынкі.

Для фаршу можна ўзяць варэнне, павідла, рыс або яблыкі.

Рысавы фарш рыхтуюць так. Рыс адварваюць да мяккасці, змешваюць з дробна пасечанымі крутымі яйкамі і разагрэтым сметанковым маслам. Соль па смаку. Замест яек у фарш можна дадаць вараныя дробна пасечаныя баравікі, змяшаўшы іх з дробна пасечанай і падсмажанай у масле рэпчатой цыбуляй.

Фарш з яблыкаў. Яблыкі (выразаўшы зярняты і сарцавіну) націраюць на тарцы з буйнымі адтулінамі, змешваюць з цукровым пяском, ставяць на агонь і, зрэдку памешваючы, нагараюць, пакуль яблыкі не зробіцца мяккімі. Калі яблычнае пюрэ астыне, яго кладуць у піражкі.

На цеста: 3 шклянкі малака, 40—50 г дрожджаў, 5—6 шклянак пшанічнай мукі, соль па смаку.

На рысавы фарш: 1 шклянку рысу, 5 яек або 10 шт. вараных грыбоў, 100 г сметанковага масла (разагрэтага), соль па смаку.

На яблычны фарш: 1 кг яблыкаў, 1 шклянку цукровага пяску.

ПІРОГ З ГРЭЦКІМІ АРЭХАМІ



Яечныя жаўткі расцерці з цукровым пяском, дадаць здробненыя грэцкія арэхі, уліць збітыя ў пену яечныя бялкі, усыпаць прасеяную пшанічную муку і замясіць цеста. Падзяліць яго на дзве аднолькавыя часткі і з кожнай сфармуляць праснак. Выпякаць іх у духоўцы. На выпечаны праснак пакласці начинку, а зверху накрыць другім выпечаным праснаком.

Для начинкі цукровы пясок расцерці з яечнымі жаўткамі, дадаць здробненыя грэцкія арэхі і міндаль і ўліць збітыя ў густую пену яечныя бялкі. Гэтую сумесь праварыць на слабым агні, пакуль яна не загусцее. Сумесь астудзіць.

Пірог падсушыць у духоўцы на працягу 10—15 мінут.

Для цеста: 1 шклянку цукровага пяску, 9 яечных жаўтоў, 200 г грэцкіх арэхаў (ачышчаных), 9 яечных бялкоў, $\frac{1}{2}$ шклянкі пшанічнай мукі.

Для начинкі: 50 г грэцкіх арэхаў (ачышчаных), 50 г міндалю, 1 шклянку цукровага пяску, 3 яечныя жаўткі, 1 яечны бялок.

КАБ СПАЛАСЯ

Гумарэска

У магазіне было тлумна. Муж і жонка Падалецкія павольна прасоўваліся ўздоўж прылаўна, прыглядаліся да стракатых статуэтак. Яны збіраліся на імяніны да сваёй прыяцелькі Алы Марцынюк — касіркі швейнага атэлье.

— Можна вось гэтую модніцу? — Маргарыта Віктараўна паказала на гулівае, у мініюсенькай спадніцы, фарфаравае дзяўчо. — Алачцы спадабаецца. — Што ж, бадай, падыходзіць. Галоўна таксама ў тваёй прыгажуні сучасна, — прафесійнальна зазначыў Павел Аляксеевіч. — Бач, які дагледжаны стажонкі!

— І аплікацыя на блузцы, быццам у нашым атэлье зробленая! — у захапленні Маргарыта Віктараўна сагнала з твару напускную велічнасць.

— Бяром модніцу. — Павел Аляксеевіч па-заліхвацку крутнуў тонкі наструнены вус. — Ну і нешта трэба такое арыгінальнае, ведаеш, каб ажно!.. Пачакай-пачакай... Латарэйны білет! Пакладзем яго зверху па-

прыгажуня наша, на поўдзень імчыць да Чорнага мора. Хай ёй толькі ўсё добра будзе, хай яе кожны аўтаінспектар мінае.

— Падайце мне вунь таго выкручастага. — Павел Аляксеевіч паказаў пальцам з вялікім залатым пярсцёнкам на козліка, які выгнуў шыю, наважыўшы бадацца. І да жонкі: — Цана адна.

— Дык то ж, Паўлік, за трыццаць капеек «Масквіч».

— Вот іменна, «Масквіч», — шматзначна заўважыў Павел Аляксеевіч, не зірнуўшы нават на жонку. — Загарніце.

Маргарыта Віктараўна хацела інтэлігентна растлумачыць, што непрыстойна дарыць мілай Алачцы нейкага козліка. Ды падумала; навошта доўга распусольваць? Рашучасць і націск — вось што патрэбна ў такіх выпадках.

— Латарэйны білет, — запярэчыла яна цвёрда.

— А мяне ж, Маргарыта Віктараўна, нават пры самай хілай разважлівасці можна зразумець, — сказаў Павел Аляксеевіч з сипаватым прыдыхам. — Як думаеш, ці будзе нам спацца, калі Алачка на наш білет «Масквіча» выйграе? — І ўсміхнуўся чароўнай усмешкай.

У Маргарыты Віктараўны было на языку многа розных хуткастрэльных слоў. Але ёй удалося некаторы час памаўчаць, каб ён адчуў, што гаварыць перашкаджаюць ёй крыўда і гнеў.

Праўду кажучы, добразычлівасць і чорная зайздрасць нярэдка селяцца побач. Маргарыце Віктараўне хацелася яшчэ раз аддацца пачуццям шчырай таварыскасці. Ды ў той жа момант фантазія яе стала ліхаманкава маляваць спакуслівыя яўленні. Вось верціхвостка Алачка пад'язджае да залітых сонцам блакітных Сочаў. Едзе ў рэстаран «Стары млын», коціць на возера Рыца, красуецца на сваім «Масквічы» на Агурскіх вадаспадах... І ўсё гэта за падараваны латарэйны білет коштам у трыццаць капеек...

Маргарыта Віктараўна аж перасмыкнулася — так жыганула яе ад гэтых думак. «Ах жа ж ты, жабяня шыракаротая, — абуралася яна, — бач, яно на Рыцу ды на вадаспады розныя захацела на «Масквічы»... А на карачках па гарах поўзаць з кіем у руках не хочаш? Ідзі ў турысты, а то ёй, бач, падавай «Масквіча» з чужога набытку. А трасцу табе!» Потым, быццам спатыкнуўшыся на гэтых брыдкіх, зласлівых думках, Маргарыта Віктараўна ўпіннула сябе: сорамна так рабіць, Маргарыта, ты ж інтэлігентны чалавек... Перасільваючы гнятое маўчанне, яна ў трэці раз пляснула далонямі:

— Ах, як я не падумала, даруй мне, Паўлік, Правільна! Гэта ж сапраўды, ці ж нам спалася б? Спрэз трылогі, кашмалы мучылі б. Там жа, на тым Каўказе, дарогі — сам д'ябал галаву скруціць. А, не дай божа, сапсуецца руль, ці кола трэсне. — І да прадаўшчыцы: — Паддай, мілая, нам таго козліка, ён такі паглядны!

А. КАПУСЦІН



Мал. А. Чуркіна

кунка... Сучасна, модна. Упэўнен, імянінніца наша будзе задаволена.

І раптам зеленаватыя іскрыны ў момант патухлі ў яго вачах, позірк заснакаў па сцені.

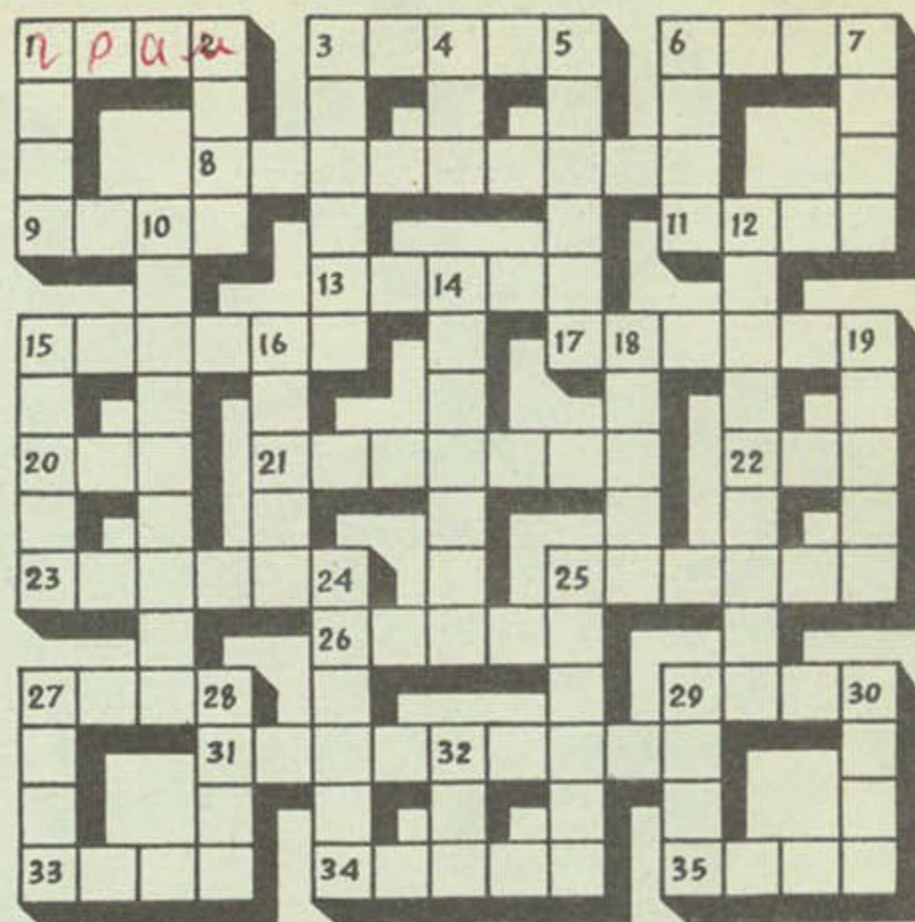
— Ты што? — насцярожылася жонка.

Муж таямніча маўчаў.

— Ты што, Паўлік?

— Сёння ў мяне галіўся адзін салідны кліент. Намыльваю яго, а ён і гаворыць: надоечы па латарэйным білеце «Масквіча» выйграў.

— Праўда? Вось каб Алачцы так пашанцавала! — зноў пляснула далонямі Маргарыта Віктараўна. — Уяўляю, як яна,



КРАСВОРД

Па гарызанталі: 1. Адзінка вагі. 3. Нямецкі кампазітар. 6. Курорт у Крыму. 8. Кандытарская фабрыка ў БССР. 9. Беларускі танец. 11. Дарога. 13. Парода сабак. 15. Сталіца азіяцкай краіны. 17. Рака ў Паўночнай Карэі. 20. Пасяленне ў наўказскіх горцаў. 21. Опера А. Даргамыжскага. 22. Частка твару. 23. Музычны твор. 25. Ягада. 26. Горад у Прыбалтыцы. 27. Дзяржава ў Азіі. 29. Назва зборніка вершаў Ул. Дубоўкі. 31. Карціна І. Крамскага. 33. Праграма ўсесаюзнага радыё. 34. Рака ў Пакістане. 35. Празрысты шклопадобны камень.

Па вертыкалі: 1. Месца для лоўлі рыбы. 2. Архітэктурнае збудаванне. 3. Трылогія беларускага празаіка. 4. Нямецкі пісьменнік. 5. Лячэбная вада. 6. Герой рамана І. Шамякіна «Сэрца на далоні». 7. Опера Вердзі. 10. Рускі пісьменнік. 12. Дзяржава ў Амерыцы. 14. Горад на Украіне. 15. Персанаж апавесці А. Аўдзеевіча «Дунайскія ночы». 16. Аўтар пазмы «Ленін». 18. Вулкан у Японіі. 19. Геранія п'есы М. Горкага «На дне». 24. Паўвостраў у Азіі. 25. Опера Бізэ. 27. Горад у Харкаўскай вобласці. 28. Апавесць П. Галавача. 29. Рака ў Еўропе. 30. Паўвостраў на поўначы СССР. 32. Частка будынка.

Склаў В. КАСЕНКА

На першай старонцы вокладкі: авіярамонтны завод. Кандыдат тэхнічных навук Зямфіра Сямёнаўна Нікіфарова. Фота Ул. Вяхоткі.

На чацвёртай старонцы вокладкі:

1. Дэталі спартыўнага характару — адстрочаныя лініі, падрэзы, кантэнткі, накладныя кішэні, паясы выкарыстоўваюцца ў выхадным адзенні.

3. Ажурная вячэрняя сукенка, звязаная з цёмна-сіняй шэрсці.

2, 4, 5. Паліто нагадвае рускі кажух, аздоблены футрам. Сёлета самае моднае футра — пушыстае.

Галоўны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія:

М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, М. А. ЖЫДОВІЧ, М. С. КОНАВА, Р. У. КУДРЭВІЧ, Л. П. МАРЫНКЕВІЧ, Р. С. ПІЕНАВА, В. А. ЧАРНЯўСКАЯ.

Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.

Тэлефоны: галоўнага рэдактара — 32-20-51, адказн. сакратара, аддзела прамысловасці — 32-38-14, аддзела сельскай гаспадаркі і культуры — 32-38-24.

Мастацкае афармленне Ю. У. Пучынскага.

Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар І. Л. Паўлава.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Выданне ЦК КП Беларусі.

АТ 19019. Здадзена ў набор 1/XI-71 г. Падп. да друку 26/XI-71 г. Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3. Фармат 60×90%.

Дадатак — выкрайка. Тыраж 390373 экз. Зак. 554. Цана 15 кап.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. Мінск.

Модна



1



3

4



Цена 15 кап.

74995



2

5

